

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Т. О. Дороніна
(підпис) (прізвище, ініціали)

«___» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20__ р.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЯКІСНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Магістерська робота

студентки групи: _____ ЗПВШМ-21
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: _____ магістр

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)

_____ Тарабукіної Наталі Сергіївни
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник: _____ кандидат педагогічних наук,
_____ доцент Щербина С. М.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Тарабукіна Наталя Сергіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
1.1. Якісна підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності як актуальна проблема сучасності.....	9
1.2. Інноваційні методи навчання та особливості їх впровадження в освітньому процесі ЗВО.....	23
1.3. Педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів.....	35
Висновки до першого розділу.....	43
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	45
2.1. Вивчення стану проблеми у практиці закладу вищої освіти.....	45
2.2. З досвіду впровадження інноваційних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності	53
2.3. Методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО.....	64
Висновки до другого розділу.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. Розгортання глобальних освітніх і цивілізаційних процесів, входження України до єдиного Європейського та світового простору спрямовують діяльність закладів вищої освіти на підвищення якості підготовки фахівців, створення умов для самореалізації студентів та забезпечення конкурентної спроможності випускників.

Реформування вітчизняної системи освіти, зокрема загальної середньої, оновлення освітніх програм, застосування особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного як ключових підходів, висуває високі вимоги до вчителя як суб'єкта освітнього процесу. Сучасні вимоги до професії вчителя породжують нові виклики й перед системою вищої освіти щодо професійної підготовки майбутніх педагогів. Наказом № 2736 від 23.12.2020 Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства затверджено професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [57], в якому визначено перелік та опис загальних і професійних компетентностей учителя. До загальних компетентностей віднесені такі громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька. Перелік професійних компетентностей складають такі: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язберезувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя. Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності має відповідати сучасним викликам і реформам, узгоджуватися із затвердженим Професійним стандартом. Підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, здатних до успішної подальшої професійної діяльності, зумовлює необхідність оновлення змісту й організації освітнього процесу вищої школи відповідно до європейських і світових стандартів.

Ціла низка документів, прийнятих українським урядом (Закони України «Про вищу освіту» [55], «Про інноваційну діяльність» [56], Концепція реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року [33], Концепція розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років [34], Концепція забезпечення якості вищої освіти в Україні [35], Національна Доктрина розвитку освіти у XXI столітті [43], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [44] та ін.) підкреслюють необхідність формування висококваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці фахівця.

У Концепції забезпечення якості вищої освіти в Україні зазначено також, що «загальною довгостроковою метою українського суспільства є створення повноцінної системи забезпечення якості вищої освіти шляхом еволюційних перетворень, а не революційного реформування. Шлях до поліпшення якості освіти – це істотні структурні зміни» [35]. Тож забезпечення якості освіти стає актуальним завданням сучасної освіти взагалі і вищої школи зокрема.

Останнім часом проблема якості освіти перебуває в центрі уваги дослідників: В. Базелюк [79], А. Василюк [79], М. Дей [79], В. Луговий [39] та ін. На думку науковців «якість освіти – надзвичайно складна категорія... Вона визначає якість життя як окремого індивідуума, так і суспільства в цілому, оскільки характеризується не лише кількістю здобутих знань і навичок професійної діяльності, але й якістю особистісного, світоглядного, громадянського розвитку кожної особистості. ... Якісна освіта всіх громадян є основою для створення омріяного людством якісного і справедливого суспільства, що споконвіку слугувало своєрідним дороговказом розвитку нашої цивілізації» [79, с. 6].

Вітчизняні науковці (О. Антонова [17], Л. Вовк [47], Н. Волкова [11], Н. Гузій [66], О. Дубасенюк [17], Н. Житник [69], А. Кузьмінський [47], С. Ніколаєнко [45], О. Овчарук [46], В. Огнев'юк [48], В. Омеляненко [47], Т. Семенюк [17], Л. Сушенцева [69] та ін.) наголошують, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства важливе місце у вищій педагогічній освіті

займає проблема якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Проблема якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності зумовлює необхідність впровадження в освітній процес закладу вищої освіти більш ефективних методів навчання, серед яких важливе місце займають інноваційні методи навчання.

Вітчизняні науковці (В. Андрущенко [1], Ф. Ващук [7], І. Дичківська [16], В. Кремень [37], В. Морозов [42], П. Саух [24], Т. Туркот [68], П. Щербань [76] та ін.) присвятили свої дослідження аналізу інноваційної проблематики.

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що проблема якісної підготовки майбутніх фахівців засобом впровадження інноваційних методів навчання у освітньому процесі закладу вищої освіти є актуальною і потребує науково-практичного її вирішення.

Пошук найбільш ефективних шляхів розв'язання окресленої проблеми зумовив вибір теми магістерського дослідження: **«Інноваційні методи навчання як інструмент якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності»**.

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 4 від 19 листопада 2020 року) та вченою радою фізико-математичного факультету Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 4 від 25 листопада 2020 року).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та перевірці педагогічних умов ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. висвітлити проблеми впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності;

2. з'ясувати сутність ключових понять дослідження (підготовка, якісна підготовка, якісна підготовка фахівців, методи, інноваційні методи навчання);

3. обґрунтувати педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності;

4. розробити методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх педагогів засобом впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Методи дослідження.

Методологічними підходами до підготовки майбутніх педагогів засобом впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти було визначено: компетентнісний, акмеологічний, особистісно-орієнтований, практико-орієнтований. Розкриття сучасного стану розв'язання проблеми підготовки майбутніх педагогів засобом впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти відбувалося із використанням аналітико-пошукового, термінологічного та проблемного методів дослідження. Завдяки емпіричним методам було здійснено аналіз сучасного стану впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальшого впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти, що сприятиме якісній підготовці майбутніх педагогів.

Наукова новизна полягає у виявленні причин епізодичного впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти, вивченні досвіду Криворізького державного педагогічного університету у визначеному напрямі.

Джерельну базу дослідження становлять:

– нормативно-правові акти України, якими визначено необхідність якісної підготовки майбутніх фахівців в освітньому процесі ЗВО – Закони України «Про вищу освіту» [55], «Про інноваційну діяльність» [56], Концепція реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року [33], Концепція розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років [34], Концепція забезпечення якості вищої освіти в Україні [35] Національна Доктрина розвитку освіти у XXI столітті [43], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [44]);

– інтерпретаційні джерела науково-теоретичного характеру (вітчизняні науково-періодичні видання, які містять публікації, що висвітлюють проблему дослідження).

Апробація результатів роботи. Матеріали дослідження було висвітлено на засіданнях кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету та обговорено на регіональному науково-практичному семінарі, присвяченому 90-річчю Криворізького державного педагогічного університету : «Професіоналізм педагога – стратегія оптимізації сучасної освіти» (24 квітня 2021 року м. Кривий Ріг).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 83 найменування. Загальний обсяг роботи складає 88 сторінки, із них 68 сторінок основного тексту. У роботі вміщено 3 додатки (12 сторінок).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Якісна підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності як актуальна проблема сучасності

Замовлення суспільства на творчих, самостійно критично мислячих, конкурентоспроможних фахівців зумовлене змінами, що пов'язані з переходом від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства, акцентує проблему удосконалення якості підготовки висококваліфікованих фахівців. В першу чергу підвищуються вимоги до змістовного, а також до особистісного компонента підготовки студентів педагогічних університетів. Під час навчання у закладі вищої освіти майбутній педагог повинен знайти шлях до професійного становлення, інтелектуального, морального і духовного розвитку його особистості, усвідомити свої сильні й слабкі сторони.

«Приєднання України до Європейського освітнього простору виявляє суперечності в системі університетської освіти між метою підготовки творчого фахівця й засобами її досягнення, між завданнями професійно-особистісного розвитку й директивними способами його підготовки, між масовим характером професійної підготовки й індивідуально-творчим характером професійної праці. Зняття цих суперечностей зумовлюється стратегією подальшого удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців у системі університетської освіти» [32, с. 357].

Вагомий внесок у вивчення теоретичного підґрунтя проблеми професійної підготовки зробили: О. Антонова [17], Н. Артикуца [2], А. Бойко [3], Л. Вовк [47], О. Беляковська [6], О. Дубасенюк [17], А. Кузьмінський [47], В. Омеляненко [47], Т. Семенюк [17], І. Соколова [62], О. Сисоєва [62], П. Щербань [77] та ін.

Сьогодні необхідна якісна модернізація всієї системи вищої освіти. Якісна професійна підготовка майбутніх фахівців, формування їх готовності до професійної діяльності в умовах університетської освіти є актуальними проблемами, що потребують нагального їх розв'язання.

«Методологічні підходи до підготовки студентів до професійної діяльності як основа методології навчання мають бути спрямовані на забезпечення умов професійного становлення студентів, моделювання ситуації успішності, ситуацій вільного вибору, ситуацій професійного самовираження й самоствердження.

Сукупність методологічних підходів виступає базою реалізації системи роботи: вироблення програми узгоджених дій, організації їх виконання, покроковий контроль, аналіз, оцінка досягнень, урахування невикористаних ресурсів, можливостей загроз, невдач. Взаємодія підходів зумовлює якісну підготовку студентів до професійної діяльності, використання усіх ресурсів, що забезпечують якість освітнього процесу, розв'язання конфліктних ситуацій і зняття суперечностей у професійній сфері, пошук нових зон успіху, стабільність і збереження досягнень» [32, с. 357].

Термін «підготовка» у словниках тлумачиться як запас знань, навичок, досвіду, набутий у процесі навчання, практичної діяльності [8, с. 767]; запас знань, отриманих ким-небудь [70, с. 532]; освоєння соціального досвіду з метою його подальшого застосування для виконання специфічних завдань практичного, пізнавального або навчального плану [64, с.334].

Видом підготовки є професійна підготовка. У Вікіпедії зазначено, що професійна підготовка – здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. Професійна підготовка – це цілеспрямований процес навчання наявних (працюючих) і потенційних (наприклад, студентів) працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт.

Для набуття людиною певної професійної кваліфікації, яка буде визначати її місце у суспільстві, основним компонентом професійної освіти, на

це вказують наведені вище визначення, є *професійна підготовка і визначається* як «сукупність спеціальних знань, навичок та умінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії» [17, с.17].

У сучасній психолого-педагогічній науці існує декілька підходів до визначення сутності поняття «професійна підготовка». Психологи розглядають його як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку резервних сил, пізнавальної й творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями й навичками. Представники педагогічної науки вбачають сутність такої підготовки у набутті людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння інтелектуалізованих знань, умінь та формування необхідних особистісних професійних якостей.

С. Сисоева та І. Соколова визначають поняття «професійна підготовка» як цілісну систему із великою кількістю пов'язаних між собою компонентів (елементів, підсистем), що певним чином упорядковані, характеризуються відносно стійкою цілісною, ієрархічною побудовою, наявністю суб'єкта та об'єкта, розгалуженими внутрішніми й зовнішніми зв'язками та відносинами. Вони зазначають, що *«професійна підготовка майбутнього фахівця – це неперервний і керований процес набуття особистістю суб'єктивного досвіду професійної діяльності, що дозволяє системно та цілісно сприймати дійсність і діяти на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій, закладених у сучасних освітніх концепціях неперервності, гуманізації освіти і професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах для формування професійної компетентності особистості та успішної праці з урахуванням сучасних вимог ринку праці»* [62, с. 133].

С. Сисоева і І. Соколова зазначають, що *«професійна підготовка вчителя» – це процес формування знань, умінь та навичок, необхідних для успішного здійснення педагогічної діяльності»* [62, с. 250].

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що *професійна підготовка* – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [55].

Болонська конвенція стала важливим кроком до формування загальноєвропейського освітнього простору, започаткувала процес інтеграції освітніх систем європейських країн, визначила необхідність зростання вимог до професійної компетентності кваліфікованих фахівців. Це стосується і системи підготовки майбутніх фахівців в Україні.

С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику зазначає: «*кваліфікація* (від лат. *quails* – який за якістю та *fasio* – роблю) – ступінь професійної підготовки працівника, наявність у нього знань, умінь і навичок, необхідних для виконання ним певного виду роботи» [15, с. 158].

І. Бойчук наголошує: «Упроваджена в Україні нова модель вищої освіти покликана готувати фахівців відповідної кваліфікації та відповідного рівня компетентності, яка дозволяла б на високому рівні виконувати свої професійні обов'язки» [5, с. 18].

Компетентнісний підхід сьогодні набуває особливого значення і розглядається як новий, такий, що впливає не тільки на саму структуру знань, а й на якість освіти в цілому.

За принципами Болонського процесу якість вищої освіти пропонується оцінювати рівнем компетентності фахівця – випускника закладу вищої освіти. Це зумовило перебудову навчальних планів, програм та документації організаційно-методичного забезпечення на новий лад, внесло значні корективи у навчальний процес закладу вищої освіти. Упровадження компетентнісного підходу до діагностики якості вищої освіти випускника закладу вищої освіти проходить практично паралельно з введенням кредитно-модульної системи як моделі організації навчального процесу.

Слід зазначити, що проблеми аналізу та впровадження компетентнісного підходу торкаються вчені: Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева та ін., котрі

компетентність пов'язується з рівнем освіченості фахівця і його загальнокультурною компетентністю [31].

Питання професійно-педагогічної компетентності відображені у роботах І. Бойчук, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, Н. Ничкало, А. Семенової, В. Синенка, Т. Туркот, Т. Ціпан та ін.

Т. Туркот визначає *компетенцію* як «здатність особистості мобілізувати у професійній діяльності набуті знання, уміння та навички, а також використовувати узагальнені способи виконання дій. Компетенція забезпечує необхідний обсяг і рівень знань та досвіду у певному виді діяльності»[68, с. 85].

О. Овчарук зазначає, що згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнень та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI) поняття *компетентності* визначається як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [46].

Для того, щоб полегшити процес оцінювання компетентностей, Міжнародний департамент стандартів для навчання запропонував виділити такі показники, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення.

За А. Семеновою «компетентність» – спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання, що дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності» [63, с. 85].

І. Бойчук, аналізуючи поняття «компетентність», зазначає, «що воно є більш широким ніж поняття «кваліфікація» і поєднує наявність знань, умінь і навичок, необхідних для виконання певного виду роботи та особистісну, складну характеристику людини, що засвідчує достатню її обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань, ділові та психологічні якості фахівця»[5,с.23]

Т. Ціпан наголошує, що «поняття «професійна компетентність педагога» виражає особисті можливості педагога, що дозволяють йому самостійно й досить ефективно вирішувати педагогічні завдання, сформульовані ним самим або адміністрацією освітньої установи. Для здійснення зазначеної діяльності педагогові необхідно знати педагогічну теорію, уміти й бути готовим застосовувати її на практиці. Педагогічна компетентність – це єдність теоретичної й практичної готовності спеціаліста до здійснення своєї професійної діяльності» [74, с.175].

У «Педагогічному глосарію» більш узагальнено розкрито сутність поняття «*професійна компетентність*» як «інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок фахівця, його особистісних якостей до діяльності; достатній рівень кваліфікації та професіоналізму спеціаліста, здатність:

- вибирати найоптимальніші рішення;
- аргументовано заперечувати некоректні рішення;
- володіти критичним мисленням;
- постійно оновлювати знання;
- застосовувати найбільш доцільний для даних умов метод» [50, с. 52].

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що необхідно розрізняти професійну підготовку вчителя і його професійну компетентність. Професійна підготовка – це процес оволодіння необхідними знаннями і навичками, а професійна компетентність – результат цього процесу, якісна характеристика.

Н. Сергієнко стверджує, що «професійна компетентність вчителя – інтегроване професійно особистісне утворення, в якому внутрішні ресурси людини, її особисті якості та здібності розглядаються як джерело й критерії ефективної предметної діяльності в системі освіти» [61].

Л. Банашко, О. Севастьянова, Б. Кришук, С. Тафінцева вважають, що «*професійна компетентність вчителя* – «складна багаторівнева стійка структура психічних рис, що формується внаслідок інтеграції досвіду,

теоретичних знань, практичних умінь, значущих для вчителя особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки (мобільність, гнучкість і критичність мислення» [4]. Ми поділяємо надзвичайно виважену точку зору науковців.

Відповідно до Професійного стандарту за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [57], затвердженого наказом Мінекономіки від 23.12.2020 року № 2/36 визначено п'ятнадцять компетентностей учителя, сформованість яких забезпечує високий рівень розвитку професійної компетентності педагога.

О. Біляковська запропонувала модель професійної компетентності вчителя. Дослідниця стверджує, що «модель професійної компетентності вчителя – це уявний зразок складових компонентів, що формують ідеального професіонала, що уособлює суспільні запити й потреби, відображає вимоги до вчителя суспільної школи»[6, с. 230].

Модель професійної компетентності вчителя представляє собою сукупність п'ятнадцяти компетентностей, які мають бути сформовані у педагога. Схарактеризуємо кожну професійну компетентність педагога.

«Мовно-комунікативна компетентність охоплює знання, уміння, навички та способи здійснення партнерської взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, державною мовою, врахування педагогом вікових, психологічних, індивідуальних особливостей учнів; уміння бачити в дитині особистість, поважати її думку; поєднувати вимогливість із повагою до кожного учня, тактовність і толерантність у стосунках; здатність до випереджального прогнозування оптимальних внутрішньо-колективних контактів між учнями класу; уміння створювати на уроці атмосферу творчого спілкування та позитивного настрою»[6, с. 231].

Предметно-методична компетентність охоплює глибокі знання, кваліфікацію і досвід практичної діяльності у галузі предмета; знання способів розв'язання технічних, творчих завдань; гармонізація науково-предметних і

світоглядно-методологічних, дидактичних, психологічних знань; оволодіння сучасним інструментарієм вивчення особистості учня; використання прийомів педагогічного менеджменту; уміння організувати суб'єкт-суб'єктний навчальний процес, спрямований на всебічний розвиток особистості школяра.

Предметно-методична компетентність «включає засвоєння педагогом нових методичних і педагогічних ідей, підходів до навчально-виховного процесу в сучасних особистісно-зорієнтованих, розвивальних, креативних технологіях, володіння різними методами, прийомами і формами організації навчання»[6, с. 231].

Інформаційно-цифрова компетентність «передбачає вміння вчителя орієнтуватися в інформаційному просторі, шукати і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, ефективно використовувати наявні та за потреби створювати нові електронні (цифрові) освітні ресурси, використовувати цифрові технології в освітньому процесі. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає вміння і навички роботи з ІКТ; застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, адекватного відбору, систематизації, використання інформації; самостійно створювати різноманітні тестові завдання; враховувати дидактичні принципи, закономірності, способи, форми організації навчального процесу для його оптимізації на основі комп'ютеризації; дохідливо й чітко викладати навчальний матеріал з огляду на специфіку предмета, суб'єктний досвід школярів, рівень їхньої підготовки, життєвий досвід і вік; уміння перебудовувати за необхідності план і хід викладу навчального матеріалу» [6, с. 231].

Психологічна компетентність «охоплює володіння психолого-педагогічною діагностикою; уміння здійснювати індивідуальну роботу на основі результатів педагогічної діагностики, виявляти особистісні особливості школярів, визначати і враховувати емоційний стан людини, грамотно вибудовувати взаємовідносини з колегами, учнями, батьками»[6, с. 231].

Емоційно-етична компетентність передбачає, що учитель усвідомлює особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керує власними емоційними

станами, конструктивно та безпечно взаємодіє з учасниками освітнього процесу.

Соціальна компетентність (педагогічне партнерство) «містить характеристики педагога, який досяг високого рівня усвідомлення соціальних проблем та запитів, способів взаємодії з суспільством; уміння знаходити інформацію і впевнено конструювати поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуваннями, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності; уміння робити вибір, брати на себе відповідальність, формування засобами предмета патріотичних почуттів, поваги до історії, традицій українського народу тощо» [6, с. 231].

Інклюзивна компетентність передбачає вміння вчителя створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища, здатність до педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами, вміння забезпечити в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, з огляду на його індивідуальні потреби, можливості, здібності та інтереси.

Здоров'язберезувальна компетентність передбачає вміння вчителя організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язберезувальні технології під час освітнього процесу, здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, здатність до формування в учнів культури здорового та безпечного життя, вміння зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу.

Проектувальна компетентність включає вміння конструювати траєкторію розвитку школяра, здійснювати індивідуальний розвиток учня; уміння технологічно прогнозувати, конструювати, планувати хід навчально-виховного процесу; прогнозувати розвиток як учнівського колективу загалом, так і кожного учня зокрема.

Прогностична компетентність передбачає вміння усвідомлювати рівень власної професійної діяльності, своїх спеціальних, методичних і

комунікативних спроможностей, потенціалу; уміння бачити недоліки у професійній діяльності; бажання самовдосконалюватися; визначати завдання та траєкторію для власної самоосвіти й самовдосконалення.

Організаційна компетентність (компетентність у спільній творчості) «передбачає здатність педагога продуктивно й гармонійно організувати навчальну взаємодію для досягнення спільної мети за такими напрямками:

а) «учитель – учитель», «учитель – колеги», «учитель – педагогічний колектив», «учитель – шкільне методичне об'єднання», «учитель – районне методичне об'єднання»;

б) «учитель – учень», «учень – учень», «учень – група учнів», «учень – клас», «учень – шкільний колектив»;

в) «учитель – шкільний психолог», «учитель – соціальний педагог», «учитель – батьки учнів», «учитель – громадськість» тощо» [6, с. 231].

Оцінювально-аналітична компетентність включає володіння «вчителем методами, прийомами організації власною діяльністю та ефективною діяльністю учнів, класу в урочній та позаурочній видах діяльності; управління процесом засвоєння учнями знань; визначення цілей навчальної діяльності, отримання інформації про рівень досягнення цілей діяльності; уміння здійснювати коригувальний вплив на способи навчальної діяльності» [8, с. 231].

Інноваційна компетентність передбачає вміння учителя застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі, використовувати інновації у професійній діяльності, застосовувати різні підходи задля розв'язання проблем, що виникають у педагогічній діяльності.

Здатність до навчання впродовж життя передбачає, що учитель визначає умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя, взаємодіє з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки – у межах наставництва, супервізії тощо.

Рефлексивна компетентність передбачає, що учитель здатний здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначає індивідуальні професійні потреби» [57].

О. Міщенко визначено основні показники педагогічної компетентності вчителя, серед них: «особистісні якості (комунікативні та організаторські уміння, навички саморегуляції, творчість, адаптивність, ініціативність тощо), усвідомлення відповідальності педагога у формуванні особистості, безперервне підвищення загальної та професійної культури, пошукова діяльність, генерування нових знань, володіння методами педагогічного дослідження, конструювання власного педагогічного простору, орієнтація на результативність освітнього процесу» [41].

Ми поділяємо точку зору Н. Сергієнко і вважаємо, що *професійна компетентність вчителя* – це «інтегрована властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів» [61].

Проблемі підвищення якості освітнього процесу на різних рівнях присвятили значну увагу дослідники: М. Згуровський [22], Т. Іщенко [25], Г. Кільова [26], І. Кінаш [27], В. Кремень [37], П. Саух [24], А. Семенова [63], М. Хоменко [25] та ін. Науковці розглядають якість не тільки як результат діяльності, а і як можливості його досягнення у вигляді внутрішнього потенціалу та зовнішніх умов, як процес формування сутнісних характеристик того чи іншого явища.

У словнику-довіднику з професійної педагогіки зазначено, що «якість вищої освіти – це сукупність певних якостей випускника вищого навчального закладу, що відображають компетентність, ціннісні орієнтації, соціальну спрямованість, здібності, професійно важливі якості тощо, обумовлюють її здатність задовольняти як особисті духовні та матеріальні потреби, так і потреби суспільства, а також його професійну придатність:

– задовільняти у відповідності до соціальних норм суспільні вимоги до виконання майбутніх соціально-професійних ролей;

- відповідати за свої соціально важливі рішення;
- задовольняти намагання особи до соціального статусу та престижу (за В. Воловник, В. Ройлян)» [63, с.206].

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «*якість*» визначають як «ту чи іншу характерну ознаку, властивість, рису когонебудь, чого-небудь» [8, с.539].

У Концепції забезпечення якості вищої освіти в Україні подане наступне визначення *якості освіти* : «це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективно формування компетентності та професійної свідомості» [35].

І. Дичківська зазначає, що «*якість освіти* – рівень знань і вмінь, розумового, морального і фізичного розвитку тих, хто навчається, на певному етапі відповідно до поставлених цілей; рівень забезпечення навчальної діяльності і надання освітніх послуг учасникам освітнього процесу навчально-виховним закладом» [16, с. 12].

«*Якість вищої освіти* – сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти особистістю як духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства» [55].

Професійні вимоги до рівня підготовки сучасних фахівців знаходять відображення в діючих нормативних документах, стандартах вищої освіти України (освітньо-кваліфікаційних характеристиках (ОКХ) та ОПП (освітньо-професійних програмах)), де виділяється предмет, цілі праці, виробничі операції, професійні вміння, знання, навички, компетентності фахівців.

Ці документи містять вимоги до особистості спеціаліста та перспективні напрямки його підготовки. Можна вказати на такі головні характеристики рівня якості освіти сучасного випускника вищого навчального закладу, який відповідає вимогам європейського ринку праці : показники інтелектуальних здібностей; показники творчих здібностей; показники рефлексивних

здібностей; рівень гуманітарної підготовки; рівень базової підготовки; рівень соціальної підготовки.

Поділямо точку зору М. Кондрашова про те, що «якість підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності визначається як збалансована єдність якості процесу управління (цілепокладання, планування, організації, зворотного зв'язку в навчанні) і якості результату (рівень сформованості готовності студентів до професійної діяльності, його динаміки в позитивний бік, відповідність досягнутих результатів потребам і стандартам вищої освіти)» [32, с. 357].

В умовах ринкової економіки *головним критерієм оцінки якості підготовки фахівця є його професійна конкурентоспроможність. Конкурентоспроможність* слід розглядати як відносну і узагальнену характеристику, яка: відображає певні вигідні відмінності від іншого фахівця-конкурента за ступенем задоволення потреб споживача (роботодавця) і за розміром витрат на їх задоволення; виявляється у професійній діяльності і проектується на всі сфери життєдіяльності людини; визначається як багаторівневе особистісне утворення, яке інтегрує індивідуальні характеристики з показниками якості робочої сили. Сучасна модель конкурентоспроможності має включати такі основні властивості: цінність цілей і ціннісних орієнтацій; працьовитість; творче ставлення до справи; здатність до ризику; незалежність у прийнятті рішень; здатність бути лідером; здатність до безперервного саморозвитку.

Другим критерієм оцінки якості підготовки фахівця є його компетентність. У своєму дослідженні М. Головань підкреслює «такі характеристики компетентності:

– компетентність – це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності;

– компетентність – це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють

прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності;

– «компетентність» є системним поняттям, що має свою структуру, рівні, функції, своєрідні характеристики, властивості;

– компетентним можна стати опановуючи певні компетенції і реалізуючи їх у досвіді конкретної діяльності» [14, с. 30].

М. Головань *якість підготовки фахівця* визначає як «сукупність суттєвих властивостей та характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення освітньої діяльності і повинен відповідати вимогам споживачів» [14, с. 30]. Для оцінювання якості підготовки фахівця дослідник запропонував враховувати сукупність показників якості підготовки фахівця: рівень фундаментальної теоретичної підготовки; рівень професійної компетентності; особистісні якості фахівця.

М. Кондрашов наголошує, що «якість підготовки до професійної діяльності обумовлюється методикою організації навчального процесу й своєчасної діагностикою досягнень студентів» [32, с. 359].

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства, головним завданням закладів вищої освіти є забезпечення якісної освіти, підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців-професіоналів. Модернізація системи вищої освіти України, конкуренція на ринку праці та освітніх послуг призвели до того, що в умовах сьогодення інновації стають життєво необхідною умовою успіху при підготовці майбутніх педагогів як конкурентоспроможних, компетентних фахівців, які майстерно володіють своєю професією, готових до професійного зростання, соціальної і професійної мобільності.

Впровадження в освітній процес закладів вищої освіти дидактичних інновацій забезпечить формування у здобувачів освіти загальних та спеціальних компетентностей, професійних навичок і умінь, інноваційного стилю мислення і діяльності.

1.2. Інноваційні методи навчання та особливості їх впровадження в освітньому процесі ЗВО

Підвищення якості підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності зумовлюється організацією її на основі інноваційного підходу.

Інновації є однією з головних ознак сучасного суспільства. Термін інновація пов'язується з іменем австрійського вченого, економіста, мислителя ХХ ст. Й. Шумпетера. Хоч історія суспільства завжди здійснюється через інновації, для позначення явищ, пов'язаних із впровадженням чогось нового, використовувалися супутні терміни «нове», «нововведення», «модерн», «модерний».

На думку В. Кременя, «поняття інновації неоднозначне. Під нею розуміють упровадження нових ідей, технологій у виробництво, управління галуззю, підприємством; в іншому аспекті інновація – це нововведення, яке ще не достатньо поширене в суспільній діяльності чи виробництві» [37, с. 3].

Науковець вважає, що «інновація – не лише нововведення, а й здатність до нового мислення, до переосмислення існуючих теорій, сталих істин, правил та норм поведінки в науці, освіті, політиці, культурі тощо. Жодне нововведення не відбувається, якщо мислення не буде саме інноваційним... В такому контексті перед нами постає проблема інноваційної людини» [37, с. 6].

Вищим навчальним закладам, на думку В. Кременя «належить найважливіша роль у реалізації стратегії економічного зростання на основі знань і у формуванні демократичного та соціально розвинутого суспільства. Вища освіта сприяє удосконаленню інституційного режиму через підготовку компетентних і відповідальних спеціалістів...» [37, с. 7].

На думку І. Дичківської «інновація – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід; створення якісно нового, використання раніше відомого в інших цілях» [16, с. 21].

Дійсно, освіта має вирішальне значення для формування інтелектуального потенціалу як окремої особистості, так і всієї держави,

побудови демократичного суспільства, здобуття знання, необхідного для вдосконалення всіх сфер життя.

Інновації в освіті – це процес створення, упровадження та поширення в освітній діяльності нових підходів, ідей, методів та прийомів, технологій, спрямованих на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу.

«Педагогічна інновація – сукупність нових професійно-педагогічних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання й навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти: цілісна теоретична і методична концепція оновлення педагогічної дійсності, що забезпечує її вихід на якісно новий рівень; процес освоєння нового (засоби, методики, технології, програми тощо)» [16, с. 343].

Педагогічна новація – педагогічне нововведення, пов'язане з припиненням використання старих педагогічних підходів, принципів, методик, технологій і заміною їх новими; вона може мати форму або якісно нового доповнення до освітнього процесу або повністю нової зміни, що відбуваються в ньому.

В. Кремень зазначив: *«основні вимоги для інноваційної освіти можна сформулювати в таких принципах: перший – більше освіти для більшості людей, другий принцип – навчання впродовж життя... Інноваційна освіта передбачає також розвиток здатності людини систематично аналізувати найважливіші питання і проблеми, вміщуючи факти в більш широкий контекст, оцінювати моральне значення дій і вибору, а також ефективно передавати знання і порушувати питання»* [37, с.8].

І. Дичківська зазначає, що *«інноваційне навчання зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості»* [16, с. 9].

В. Луговий чітко узгоджує поняттєво-термінологічний апарат щодо інноваційних видів навчальної діяльності в контексті компетентнісного підходу [39].

У монографії за редакцією П. Сауха проблеми впровадження інновацій та інформаційних технологій розглядаються як системи педагогічних та навчальних методів, прийомів і способів [24].

Т. Туркот вважає, що «одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає упровадження в освітній процес закладів вищої освіти інноваційних педагогічних технологій і методів» [68, с.274].

Т. Туркот розглядає поєднання традиційних та інноваційних методів навчання в контексті загальних засад педагогіки вищої школи [68].

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка поняття «метод» потрактовано як «спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розгляду об'єкта» [15, с. 205].

Методи навчання – упорядковані системи взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань.

В. Кремень зазначає: «процес навчання сьогодні повинен все більше ґрунтуватися на здатності знаходити знання і звертатися до них, застосовуючи їх для вирішення завдань і розв'язання проблем. Вчитися тому, як вчитися, як трансформувати інформацію в нові знання, в конкретні пропозиції – все це більш важливо, ніж запам'ятовування конкретної інформації. В цій новій парадигмі найголовніше – вміння шукати і знаходити нову, потрібну, актуальну інформацію, яка відповідає вимогам часу» [37, с. 8].

Інноваційні методи навчання – це методи, спрямовані на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу.

До інноваційних відносять активні та інтерактивні методи навчання.

С. Крамаренко вважає, що *активні методи навчання* – «це методи, які спонукають студентів до активної розумової та практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом» [36, с.41]. Використання активних методів навчання, на відміну від пасивних методів навчання, сприяє тому, що студенти

є не пасивними слухачами, а активними учасниками навчального процесу; авторитарний стиль взаємодії викладача і студентів замінюється демократичним стилем взаємодії викладача і студентів.

Активні методи навчання при умілому їх застосуванні дозволяють вирішити одночасно три навчально-організаційних завдання:

- підкорити процес навчання керуючому впливу викладача;
- забезпечити активну участь всіх студентів у навчальній роботі;
- установити безперервний контроль за процесом засвоєння навчального матеріалу.

Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на передачу викладачем знань, їх подальше запам'ятовування та відтворення студентами, а на самостійне оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками у процесі активної розумової і практичної діяльності.

Сьогодні існують різні підходи до класифікації активних методів навчання. У якості критеріїв виступають: характер навчально-пізнавальної й ігрової діяльності, спосіб організації ігрової взаємодії, місце проведення занять, їхнє цільове призначення, тип використаної імітаційної моделі.

За характером навчально-пізнавальної діяльності активні методи навчання підрозділяють на : *імітаційні методи*, що базуються на імітації та *неімітаційні методи*.

Схематично дану класифікацію активних методів навчання подано в таблиці 1.1.

Активні методи навчання сприяють продукуванню здобувачами освіти максимальної кількості нових ідей у мінімальний термін. Застосування активних методів навчання дозволяє урізноманітнити освітній процес, активізувати творчу діяльність студентів, досягти глибокої внутрішньої мотивації у здобутті нових знань.

Класифікація активних методів навчання

Неімітаційні	Імітаційні	Імітаційні
	ігрові	неігрові
інтелектуальна розминка; експрес – опитування; навчальна дискусія; мозковий штурм; самостійна робота з навчальною літературою; активно-групові консультації; студентські наукові конференції.	ділові ігри; метод розігрування ролей; ігрове проектування; ігровий тренінг.	метод кейса; рішення ситуаційних завдань; імітаційні ігри.

О. Пометун, Л. Пироженко зазначають, що «інтерактивні методи навчання – це такі методи навчання, які відповідають таким вимогам: формують у студентів потребу в нових знаннях; спрямовують навчання на зв'язок із життям; спрямовують мислення на рішення загальних і часткових пізнавальних завдань з метою творчої переробки навчальної інформації; забезпечують діяльність по співвідношенню часткових відомостей з основними ідеями; сприяють озброєнню студентів міцними знаннями і навичками, а також умінням переносити їх в нові умови; сприяють оволодінню навчальними уміннями; створюють максимальні умови для активної навчально-пізнавальної діяльності кожного студента» [54, с.17].

Інтерактивні методи навчання – це способи організації пізнавальної діяльності студентів, які забезпечують оволодіння знаннями, формують певні

навички практичної діяльності, у ході яких здійснюється діалогова взаємодія викладача й студентів, студентів зі студентами. Інтерактивні методи забезпечують співнавчання (колективне, кооперативне, навчання у співпраці), в якому і викладач і студенти є суб'єктами, де викладач виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи студентів, що якнайбільше відповідає особистісно-зорієнтованому підходу до навчання.

О. Пометун, Л. Пироженко *вважають інтерактивне навчання «моделлю, що передбачає сукупність часткових технологій, до яких належать інтерактивна технологія кооперативного навчання, технологія колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технологія опрацювання дискусійних питань»* [54, с.11].

Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «робота в парах» («один проти одного», «один – вдвох – всі разом», «думати, працювати в парі, обмінятися думками»), «ротаційні (змінювані) трійки», «два – чотири – всі разом», «карусель», «робота в малих групах», «синтез думок», «спільний проєкт», «коло ідей», «акваріум».

Технологія колективно-групового навчання передбачає одночасну спільну (фронтальну) роботу всіх студентів групи і здійснюється через впровадження таких інтерактивних методів, як: «обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «навчаючи – учусь» «ажурна пилка», аналіз ситуації (case – метод), «вирішення проблем», «дерево рішень».

Технології ситуативного моделювання, що передбачає модель навчання у грі, тобто побудову навчального процесу за допомогою включення студентів у гру (передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються). Технології ситуативного моделювання передбачає розігрування ситуації за ролями та впровадження таких інтерактивних методів, як: «рольова гра», «програвання сценки», «драматизація».

Технологія опрацювання дискусійних питань використовує дискусію як важливий засіб пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання. За визначенням науковців, дискусія – це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Вона значною мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Технології опрацювання дискусійних питань передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «займи позицію», «дискусія», «дискусія у стилі телевізійного ток-шоу», «дебати».

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що використання інтерактивних методів навчання під час організації освітнього процесу є доцільним, оскільки *інтерактивні методи навчання* – це методи, які навчають студентів успішно спілкуватися, висловлювати власні думки, переконувати й бути переконливими й толерантними, розуміти інших, ставити запитання і відповідати на них, це методи, які сприяють самореалізації особистості студента, значно підвищують якість навчання, які є важливою «рушійною силою» загального розвитку особистості студента.

Таким чином, *інноваційні методи навчання* – це методи, спрямовані на оновлення, модернізацію, трансформацію освітнього процесу відповідно до вимог часу. Впровадження інноваційних методів навчання забезпечує співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами, які розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Під час інноваційного (активного та інтерактивного) навчання студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Схарактеризуємо деякі із них. Велике значення у професійній підготовці майбутніх фахівців мають *педагогічні проекти*.

«Проект (від лат. *projectus*) у буквальному перекладі з латинської мови означає «кинутий уперед». Проектна діяльність є основою випереджальної

освіти, при якій у випускника закладу вищої освіти формуються ті вміння, навички й компетенції, які знадобляться йому після закінчення закладу вищої освіти – на початку професійної діяльності.

Проект розглядається як метод навчання, що може бути використаний при вивченні будь-якого предмета, застосовуватися в аудиторній і в позааудиторній діяльності, формувати спектр умінь і навичок чи надавати майбутнім учителям необхідний досвід професійної діяльності» [59, с.17].

Основною ідеєю методу проектів є ідея спрямованості навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти на результат, який отримують при розв'язанні тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Стрижнем проектування є нерозривний зв'язок задуму із утіленням, особиста відповідальність за предмет і результат своєї діяльності.

Проект як метод навчання являє собою реально існуючу проблемну ситуацію, обрану самими здобувачами освіти, оскільки їм цікаво знайти шляхи її розв'язання.

«Педагогічні проекти також поділяють на: творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані, дослідницькі» [52, с.79-80]. Проте найбільш поширеною, яку наводять в певних варіаціях різні дослідники, є наступна типологія педагогічних проектів: 1) за діяльністю, яка є домінуючою у проекті: дослідницькі, пошукові, творчі, рольові, прикладні, інформаційні, практико-орієнтовані; 2) за предметно-змістовою галуззю знань: монопроект, міжпредметний проект; 3) за характером контактів: серед учасників однієї групи, університету, регіону, країни, міжнародний; 4) за кількістю учасників проекту: особистісні, парні, групові; 5) за тривалістю проведення: короткотривалі, середньої тривалості, довготривалі. Класифікація навчально-ігрових проектів у підготовці майбутніх учителів наведена нами у таблиці 1.2.

Метою методу проектів є розвиток пізнавальних навичок здобувачів освіти, вміння самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в насиченому інформаційному просторі, формування критичного та педагогічного мислення.

Використання методу проєктів є результативним і обумовлено високою мотивацією всіх учасників освітнього процесу, можливостями реалізації атмосфери діалогу і співробітництва.

Таблиця 1.2

**Класифікація навчально-ігрових проєктів у підготовці
майбутніх учителів**

Критерії класифікації	Види навчально-ігрових проєктів
за дидактичними цілями	комбіновані (спрямовані на формування окремих компонентів готовності до педагогічної діяльності); комплексні (спрямовані на формування всіх компонентів готовності до педагогічної діяльності)
за формою	проєкт-концепція, проєкт-педагогічна технологія, проєкт-модель, проєкт-сценарій, проєкт-навчальна програма, проєкт-конференція
за предметно-змістовою галуззю	монопроєкт, міжпредметний проєкт
за кількістю учасників	парні, групові, індивідуальні
за тривалістю	короткотривалий, середньої тривалості, довготривалий

Рольові завдання будуються за принципом: порівняй, доведи, виділи головне, зроби вибір і аргументуй його, виріши навчальну проблему.

При такому стилі навчання діяльність студентів носить частково – пошуковий, проблемний, дослідницький характер і допомагає їм виробити чотири функціональні компоненти:

– презентативний, його функція полягає у викладі студентами змісту навчального матеріалу з урахуванням специфіки, що вивчається у розділі, їх індивідуальних особливостей;

– інсетивний, функція якого полягає в стимулюванні інтересу студентів до засвоєння інформації, що вивчається, обдумуванні питань, проблемних ситуацій, способів оцінки досягнень студентів;

– корегуючий, функція якого спрямована на виправлення і співставлення результатів діяльності самих студентів з результатами, що планувались;

– діагностичний, мета якого у забезпеченні зворотного зв'язку.

Рольова гра – невеличка п'єса, яку розігрують студенти. Сценарій гри може бути відомим, але найчастіше це – імпровізація студентів. Наприклад, ігри «Аукціон педагогічних ідей», «Ярмарок педагогічних ідей» тощо. Рольова гра дає змогу відтворити будь-яку ситуацію в «ролях».

Рольова гра передбачає такі етапи:

– *організаційний*: пояснення теми й мети гри, створення мікрогруп, ознайомлення з умовами проведення гри;

– *підготовчий*: самостійне вивчення ситуації у мікрогрупах, розробка інструкцій, розподіл ролей, збір додаткової інформації;

– *ігровий*: імітація підготовлених завдань; введення імпровізації проблем, які мають бути розв'язані за короткий проміжок часу

– *підведення підсумків*: аналіз процесу гри, помилок, підведення підсумків.

Ділова навчальна гра передбачає моделювання діяльності фахівців і керівників виробництва щодо розв'язання складної проблеми, прийняття певного рішення, пов'язаного з управлінням виробничим процесом. Ділова навчальна гра поєднує в собі ознаки навчальної і майбутньої професійної діяльності і є діяльністю колективною.

Ділові ігри максимально наближені до умов конкретної практичної діяльності – вчать студентів приймати складні рішення, допомагають розібратися у взаємовідносинах учасників ігрової ситуації, дозволяють

перевірити знання, вміння й навички, особисті якості гравців, особливо під час розв'язання «реальних» завдань за конкретних обставин.

До складу будь-якої ділової гри входять такі основні етапи (структурні компоненти) :

- вступна частина (визначення мети);
- підготовча частина (правила гри);
- гра (визначення завдань, проведення гри);
- аналіз результатів ділової гри, рідведення підсумків.

Беручи участь у діловій грі, студенти мають змогу розвивати творчу фантазію, уяву, відстоювати власну позицію, логічно мислити, приймати рішення.

Метод інсценізації може набувати різних форм, наприклад, форму завчасно підготовленого діалогу, дискусії на тему, форму театралізованого відтворення подій, що дійсно раніше мали місце, або гіпотетичних. Метод генерації ідей нагадує «мозковий штурм», в процесі якого учасники генерують власні ідеї вирішення складової ситуації і разом вирішують її.

Метод «мозковий штурм» (брейнстормінг) використовують, коли потрібно протягом короткого часу згенерувати багато ідей на основі швидкого підвищення творчої активності студентів.

Застосування «мозкового штурму» потребує виконання певного порядку дій, а саме:

- обрання теми, що нині є актуальною для студентів;
- поділу учасників на групи, одна з яких має пропонувати ідеї, інша – їх опанувати (можливі й колективні пропонування та опанування);
- запису питань, які потрібно обговорити, щоб прийняти певне рішення;
- внесення з боку студентів ідей, що записують на дошці;
- глибокий аналіз і оцінка ідей, із яких обирають найкращі та ефективні.

У «Словнику іншомовних слів» термін «модельовання» потрактовано так:

1) метод дослідження складних явищ, процесів, об'єктів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта досліджень (оригінала) іншим, подібним до нього

(моделлю); 2) виготовлення моделі [64, с.352].

Як зазначає Л. Ковальчук велике значення у професійній педагогічній підготовці займає *ігрове моделювання* яке розглядається як «проекування моделей реальних педагогічних явищ та ситуацій, які дають змогу студентам під час гри максимально зануритись у професійну діяльність, що сприяє розвитку пізнавального інтересу майбутніх педагогів, їхнього творчого потенціалу, педагогічної культури тощо» [28].

Л. Ковальчук зазначає, що «ігрове моделювання є важливим елементом як теоретичної, так і практичної складових професійної підготовки майбутніх педагогів під час вивчення навчальних дисциплін та проходження різних видів педагогічної практики» [28]. Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Студентам надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри. Студенти самі обирають власну роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій моделі виступає в кількох якостях: інструктора (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), судді-рефері (коригування й поради з розподілу ролей), тренера (підказки студентам для прискорення проведення гри), головуючий, ведучий (організатор обговорення).

Дослідниця зазначає, що ігрове моделювання сприяє розв'язанню в освітньому процесі таких значущих педагогічних цілей і завдань, як:

- створення у студентів цілісного уявлення про професійну комунікативну компетентність, її динаміку і місце в реальній діяльності;
- набуття на матеріалах, що імітують професійну діяльність, соціального досвіду, зокрема міжособистісної та групової взаємодії для колективного ухвалення рішень, здійснення співпраці;
- розвиток професійного теоретичного і практичного мислення;

- формування пізнавальної мотивації, створення умов для появи особистісної психологічної установки і мотивації;
- виявлення нових сенсів спілкування і взаємодії з діловими партнерами;
- закріплення знань у сфері професійного ділового спілкування;
- формування комунікативної і інтерактивної компетентності» [28].

Таким чином, *інноваційні методи навчання* – це методи, спрямовані на оновлення, модернізацію, трансформацію освітнього процесу відповідно до вимог часу. Впровадження інноваційних методів навчання забезпечує співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами, які розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Під час інноваційного (активного та інтерактивного) навчання студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

1.3. Педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів здійснюється ефективно при дотриманні певних педагогічних умов.

«Умова є необхідною обставиною, яка уможлиблює здійснення, створення і утворення чого-набудь або сприяє чомусь. Її особливістю є те, що вона сама, без діяльності людини, не може стати «визначально-продуктивною» [103, с.771].

Науковці (В. Андрющенко [1], Н. Артикуца [2], Н. Волкова [10] та ін.) педагогічні умови розглядають як результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів а також організаційних форм навчання для досягнення цілей.

Розглядаючи категорію «педагогічні умови» в межах професійної підготовки майбутніх вчителів, визначаємо *педагогічні умови* як сукупність обставин, які створюють сприятливу ситуацію для ефективного протікання освітнього процесу та якісної підготовки майбутнього педагога в умовах закладу вищої освіти.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє виділити педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів:

- забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність;
- систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання;
- забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу;
- створення доброзичної емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Розглянемо кожну з вище означених педагогічних умов.

Першою педагогічною умовою ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів є *забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність*.

Мотив тісно пов'язаний з метою й потребою. В особистості вони взаємодіють і проявляються у вигляді «мотиваційної сфери», що включає всі види спонукань: потреби, інтереси, стимули, мотиви. Мотиваційна сфера розглядається як найважливіша частина – ядро особистості, що включає систему мотивів (мотивацію) у її певній побудові (ієрархії). Поняття «мотиваційна сфера» вживається для характеристики структурно-змістової визначеності мотивів особистості, що відбиває системне ієрархічне розуміння мотивації.

Л. Кондратенко зазначає «мотив це те, що рухає, спонукає до діяльності. Сама по собі потреба не породжує діяльність, вона лише породжує мотиви. Під мотивом слід розуміти те об'єктивне, що відповідає потребі, спонукає і спрямовує діяльність. Це найголовніше завдання мотиву – спрямовувати діяльність, оскільки актуалізація потреби, її усвідомлення здатні лише породити діяльність, але не спрямувати її у правильному напрямку, визначити її ціль. Узяті стосовно до діяльності мотиви виконують дуже цікаву і дуже тонку, дуже складну функцію. Вони визначають зону цілей. А отже, через вибір в цій зоні мети визначається і відбір, вибір власне дій» [29].

В основі пізнавальних мотивів діяльності студентів (учінні) лежить пізнавальна потреба, що пов'язана зі стійким пізнавальним інтересом, який спонукає до оволодіння майбутніми учителями фаховими психолого-педагогічними знаннями, вміннями, навичками і способами професійної діяльності. Саме тому зміст навчального матеріалу повинен мати значущість для студента, визначену педагогічну мету, внутрішньопредметні й міжпредметні зв'язки, професійну спрямованість фундаментальних дисциплін, розвиток пізнавального інтересу та самостійності.

Відповідно, необхідною умовою ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів є забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність. Важливим, на нашу думку, є усвідомлення майбутніми вчителями соціальної значущості професійної діяльності; її сутності, змісту, механізмів реалізації; формування мотивів до професійної діяльності у відповідних умовах.

У закладі вищої освіти потрібно створювати таке освітньо-розвивальне середовище, при взаємодії з яким у майбутніх фахівців буде формуватися усвідомлене, позитивне ставлення до предмета і процесу діяльності. У вирішенні цієї проблеми необхідно використовувати в освітньому процесі такі ситуації, які нададуть змогу цілеспрямовано мотивувати всіх суб'єктів педагогічного процесу на майбутню професійну діяльність, через знаходження

кожним з них свого особистісного смислу, особистої користі у здійсненні цієї діяльності.

Усвідомлення особистої значущості професійної діяльності сприяє підвищенню готовності до майбутньої праці лише в тому разі, коли відбувається переведення цінностей соціальних в особистісно значущі.

Таким чином, від того, який мотив спонукає діяльність, активність суб'єкта, тобто які особистісні смисли її стимулюють, буде залежати рівень професійної спрямованості, усвідомлення сутності майбутньої професійної діяльності, прагнення до оволодіння знаннями, уміннями та навичками, необхідними для її здійснення.

Ця умова спрямована на розвиток внутрішніх механізмів активності, потреби в пізнавально-практичних діях щодо покращення стану власної самоорганізації і сприяє орієнтації майбутніх учителів на продуктивну професійну діяльність.

Другою педагогічною умовою ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів є систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання.

Використання інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання має здійснюватися не епізодично, час від часу, а постійно, систематично, що спонукає учнів виявляти пізнавальну активність. Системність тут являє собою певний комплекс елементів, що пов'язані один з одним, і в цьому зв'язку утворюють єдність. В освітньому процесі доцільно використовувати різноманітні інноваційні (активні та інтерактивні) методи навчання, такі як: «акваріум», «аналіз письмової роботи партнера», «антивірус», «аплодисменти», «асоціативна квітка», «битва ораторів», бліц-інтерв'ю, брейнстормінг, «броунівський рух», «велике коло», «вирішення проблем» та ін. (весь їх перелік в алфавітному порядку наведено у Додатку Б).

Третьою педагогічною умовою ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки

майбутніх педагогів є забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу.

Взаємодія – філософська категорія. У синергетиці це основне поняття, тому що сама синергетика як нова галузь філософського знання являє собою як науку про взаємодію (що відображає особливий тип відношення між об'єктами, коли кожний із об'єктів впливає на інші об'єкти, приводить їх до змін і водночас зазнає впливу від кожного з цих об'єктів, що зумовлює зміни його стану. Дія кожного об'єкта на інший об'єкт зумовлена як власною активністю об'єкта, виявом його динаміки, так і реакцією об'єкта на дію інших об'єктів.

А. Бойко під «взаємодією» розуміє обмін між суб'єктами педагогічного процесу інформацією, типами і способами діяльності, ціннісними орієнтаціями, соціальними установками»[3].

Педагогічна взаємодія організується і реалізується як взаємодія соціальна, а соціальна взаємодія – форма соціальної комунікації або спілкування принаймні двох суб'єктів, у якій систематично здійснюється їх вплив один на одного; реалізується соціальна дія кожного з партнерів; відбувається пристосування дій однієї людини до дій іншого; виявляється спільність розуміння ситуації, суть дії; визначається ступінь узгодженості або протиріччя між ними [19].

Взаємодія має дві сторони: зовнішню і внутрішню. Зовнішня – задається вчителем. Це форма, схема рефлексії, обрані педагогом зі свого професійного набутку. Внутрішня сторона проявляється як стимульована педагогом потреба дітей само актуалізуватися, самоініціювати інтерес до себе, своїх успіхів, досягнень; психічною організацією самого себе й інших учасників взаємодії. З психологічної точки зору саме внутрішня взаємодія підсилює в дитині інтерес до самого себе, свого внутрішнього світу, місця свого «Я» серед інших, до «Я» однокласників і дорослих (як з позитивним, так і негативним проявом).

Енергетична насиченість педагогічної взаємодії може бути негативною і позитивною. Позитивна енергетична насиченість взаємодії виявляються у міміці, жестах, поглядах, в обопільній схвальності. У такому енергетично

насиченому полі у всіх учасників взаємодії виникає почуття радості від спілкування, задоволеності всіма учасниками взаємодії, потреба продовжувати її, почуття гідності й упевненості в самому собі, у вчителеві, в однокласниках.

А. Бойко зазначає, що «основою партнерської педагогіки в сучасних закладах вищої освіти виступають суб'єкт – суб'єктні відносини «викладач – студент». Суб'єкт – суб'єктні відносини – міжособистісна педагогічна взаємодія, що реалізує базову потребу студента в залученні до соціуму і культури суспільства на основі рівноправного партнерства з викладачем, характеризує готовність суб'єктів освіти і виховання до взаєморозуміння та взаємоповаги в процесі спілкування і діяльності»[3, с.11].

І. Дичківська зауважує, що «інтерактивна педагогічна взаємодія виникає в процесі спілкування взаємодіючих суб'єктів і проявляється в самоактуалізації та самореалізації їх індивідуального особистісного потенціалу. Інтерактивна взаємодія – це суб'єкт-суб'єктне комунікативне поле, організоване в освітньому просторі школи, що стимулює потреби його учасників(і учнів, і педагогів) до самоактуалізації і самореалізації здібностей та можливостей»[16, с.137].

Сутність інтерактивної педагогічної взаємодії – суб'єкт – суб'єктна; вона виявляється в діяльності та спілкуванні як засіб взаєморозуміння, взаємопроникнення один в одного кожного з його учасників, як взаємоучасть, взаємодіяльність, взаємотворчість, самореалізація, співробітництво, самовираження і самопрояв.

А. Бойко зауважує, що «суб'єкт – суб'єктні відносини мають три рівні розвитку – співпорядкування, співробітництво, співтворчість. Рівні взаємодії викладача і студентів формуються, тому обґрунтовуються з урахуванням діалектики наступності не в статичному, а в динамічному плані, у розвитку – від співпорядкування до співробітництва і співтворчості. Викладач покликаний розвивати не лише пізнавальну, а й емоційно-вольову та мотиваційну сфери студента. Уміння досягати в освітньому процесі педагогічно доцільних суб'єкт – суб'єктних відносин – це високий професіоналізм, педагогічна довершеність викладача» [3, с.12].

Четвертою педагогічною умовою ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів є створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Емоційна атмосфера, сприятлива для розвитку особистості студента, розглядається як передумову успішності вирішення учбових задач. Емоційна атмосфера визначається як настрої, увага викладача до студентів, останніх один до одного і до педагога, передбачає розумінням психологічного стану оточуючих. Несприятливий «психологічний клімат» веде до конфліктних ситуацій, викликає і закріплює негативні емоції, значно знижує ефективність навчальної роботи. У той час як домінування на заняттях позитивних емоцій, почуття, успіху, віри у свої можливості і здібності позитивно впливають на відношення студентів до конкретного предмету і процесу пізнання взагалі.

Позитивна атмосфера – це сукупність стійких соціально-психологічних відносин в студентському колективі, які впливають на самопочуття студента, виявлення його власного «я» і розвиток. За американським психологом К. Роджерсом, для розкутої, доброзичливої атмосфери на занятті викладачу необхідно: протягом всього навчального процесу демонструвати свою повагу до студентів і довіру до них; допомагати студентам у формуванні і уточненні мети і завдань, що стоять перед групою і кожним окремо; допомагати кожному студенту у разі звернення по допомогу; бути здібним відчувати емоційний настрій студентів; бути активним учасником взаємодії.

У навчальному процесі слід дбати про педагогічну взаємодію викладача і студентів, під якою слід розуміти обмін інформацією, пізнання особистості, організацію творчої діяльності, товариські відношення, співпрацю. Головною словесною формою взаємодії між викладачем і студентом є діалог на рівних. Викладач має завжди пропонувати студентам зворотній зв'язок, адже таким чином він показує свою зацікавленість їхньою діяльністю. Викладач має надавати студентам можливість самостійно вигадувати ігри та правила до них, придумувати сюжети та розподіляти ролі.

Педагогічна взаємодія передбачає два взаємопов'язаних компонента: вплив з боку педагога та відповідна реакція студента. Впливи з боку педагога можуть бути прямі та непрямі; різними за своєю спрямованістю, змістом та формою представлення; за характером зворотного зв'язку (керовані та некеровані); за наявністю або відсутністю мети і т. д. Відповідна реакція студентів може бути такою як: активне сприйняття (або ігнорування, протидія); переробка інформації; емоційне переживання або байдужість; дії, вчинки, діяльність тощо.

Педагогічна взаємодія викладача і студентів досягне бажаних результатів в тому випадку, якщо на заняттях буде враховуватися своєчасно емоційно-вольовий фактор. Викладач має бути на заняттях диригентом, організатором загальної праці пізнання і становлення особистості, показувати емоційний приклад, захоплювати студентів своїми інтересами та загальною справою. Найважливішим принципом педагогічної взаємодії є поєднання вимогливості з повагою до особистості студента.

Під час організації освітнього процесу в закладі вищої освіти необхідно дбати про інтерактивну взаємодію всіх суб'єктів навчання. «Інтерактивна взаємодія – це взаємодія будь-яких суб'єктів з використанням доступних їм засобів і методів. При цьому допускається активна участь у діалозі обох сторін – обмін запитаннями і відповідями, керівництво діалогом, контроль за виконанням прийнятих рішень тощо» [50, с. 112].

Інтерактивна взаємодія всіх суб'єктів навчання передбачає взаємний вплив викладача на студентів, у процесі якого здійснюється їхній взаєморозвиток.

Інтерактивна взаємодія всіх суб'єктів навчання забезпечує зацікавленість здобувачів освіти освітнім процесом, спонукає їх думати нестандартно, співпрацювати в команді, обмінюватися знаннями, сприяє створенню осмисленого навчального досвіду.

Висновки до першого розділу

В умовах сьогодення пріоритетною є гуманістична парадигма, згідно з якою успішне навчання ґрунтується на внутрішній мотивації здобувача освіти, на підтримку і сприяння його саморозвитку і самоактуалізації. Гуманістична парадигма вищої освіти орієнтована на якісну підготовку майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Вітчизняні науковці (В. Андрющенко, Л. Березівська, Л. Вовк, Н. Дічек, О. Дубасенюк, М. Євтух, Н. Калашник, Л. Кондрашова, В. Кремень, В. Курило, О. Лавріненко, О. Пронікова, О. Сухомлинська, Н. Терентьева, М. Ярмаченко та ін.) також наголошують, що важливе місце в професійній педагогічній освіті займає проблема якісної підготовки висококваліфікованих фахівців.

Науковці одноставно зазначають, що сучасний фахівець повинен володіти певними якостями особистості, зокрема: гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях, самостійно здобувати знання, вміло застосовувати їх на практиці для вирішення різноманітних проблем; самостійно критично мислити, вміти побачити проблеми і шукати шляхи їх подолання; чітко усвідомлювати, де і яким чином отримані знання можуть бути застосовані в дійсності; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити, грамотно працювати з інформацією; самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня, бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних областях. *Якість підготовки фахівця* – це сукупність суттєвих властивостей та характеристик фахівця, рівень яких формується в процесі здійснення освітньої діяльності і повинен відповідати вимогам споживачів. Головним критерієм оцінки якості підготовки фахівця є його професійна конкурентоспроможність. Другим критерієм оцінки якості підготовки фахівця є його компетентність.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє стверджувати, що якісній підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності сприяє впровадження інноваційних методів навчання в освітньому

процесі закладу вищої освіти і які суттєво підвищують ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Інноваційні методи навчання – це методи, спрямовані на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу. До інноваційних відносять активні та інтерактивні методи навчання.

Активні методи навчання – це методи, які спонукають студентів до активної розумової та практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом.

Інтерактивні методи навчання – це способи організації пізнавальної діяльності студентів, які забезпечують оволодіння знаннями, формують певні навички практичної діяльності, у ході яких здійснюється діалогова взаємодія викладача й студентів, учнів з учнями. Інноваційні (активні та інтерактивні) методи забезпечують співнавчання (колективне, кооперативне, навчання у співпраці), в якому і викладач, і студенти є суб'єктами, де викладач виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи студентів, що якнайбільше відповідає особистісно-зорієнтованому підходу до навчання.

Нами визначенні педагогічні умови педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів: а саме: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання; забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу; створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Результати дослідження відображені в публікації автора [65].

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА З ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Вивчення стану проблеми у практиці закладу вищої освіти

Дослідницька робота здійснювалася на базі Криворізького державного педагогічного університету. У дослідницькій роботі брали участь студенти природничого факультету (гр. БХ–20, БП–20, ХІ–20), загальною кількістю 39 осіб.

Природничий факультет готує майбутніх учителів предметів природничої освітньої галузі. Природничий факультет розпочав свою роботу у 1930 році, коли було засновано Криворізький педагогічний інститут. За 90 років свого існування факультет підготував чимало вчителів для шкіл міста та регіону. На факультеті існує чотири кафедри : ботаніки та екології (з 1935 р.), зоології та методики навчання біології (з 1935 р.), хімії та методики викладання (з 1961 р.), фізичної культури та методики викладання (з 1955 р.).

Факультетські кафедри випускають майбутніх учителів за спеціальностями: «Середня освіта (Хімія)», додаткова спеціальність «Середня освіта (Інформатика)»; «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)», додаткова спеціальність «Середня освіта (Психологія)»; «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)», додаткова спеціальність «Середня освіта (Хімія)»; «Середня освіта (Фізична культура)», додаткова спеціальність «Середня освіта (Спортивний туризм)».

На початку дослідницької роботи перед нами постали наступні *завдання*:

1. Провести анкетування серед викладачів педагогічних дисциплін з метою з'ясування їх ставлення до впровадження інноваційних методів навчання як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності у процесі вивчення навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» та з'ясування

якості знань студентів з предмету.

2. Провести опитування серед студентів з метою з'ясування їх ставлення до впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін.

На засіданні методичного об'єднання викладачів кафедри педагогіки КДПУ нами було проведено анкетування педагогів з метою з'ясування як часто на заняттях з педагогічних дисциплін вони дбають про впровадження інноваційних методів навчання та забезпечення якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності. Було запропоновано викладачам педагогічних дисциплін (8 осіб) дати відповіді на наступні запитання анкети:

1. Розкрийте особливості інноваційного навчання, в чому його сутність та переваги?

2. Яке Ваше ставлення до впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін?

3. Як часто ви впроваджуєте інноваційні методи навчання на заняттях з педагогічних дисциплін?

4. Чи вважаєте Ви, що впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін сприяє якісній підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності?

Результати анкетування показали, що всі викладачі педагогічних дисциплін (100 % від опитаних) на запитання: Розкрийте особливості інноваційного навчання, в чому його сутність та переваги? зазначили, що інтерактивне навчання – це навчання, під час якого здійснюється взаємодія того, хто навчає, з тими, кого навчають, та, водночас, діалог між тими, кого навчають – один з одним та з групою.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають,

уміють та здійснюють. Викладач в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасілітатор, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головними в процесі навчання є зв'язки між студентами, їхня взаємодія та співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників освітнього процесу, студенти беруть на себе спільну відповідальність за результати навчання. Воно передбачає використання інтерактивних методів навчання. Характерними рисами інтерактивного навчання є: двобічний характер; спільна діяльність викладача й студентів; керівництво освітнього процесу викладачем; мотивація та зв'язок з реальним життям; виховання та розвиток особистості студентів одночасно з процесом засвоєння нових знань. Перевагами інтерактивного навчання перед традиційним є: у роботі задіяні усі студенти групи; студенти навчаються працювати у команді; формується доброзичливе ставлення до опонента; кожен студент має можливість пропонувати свою думку, відстоювати свою точку зору; створюється «ситуація успіху»; за короткий час опановується велика кількість матеріалу; формуються навички толерантного спілкування; вміння аргументувати свій погляд; знаходити альтернативне рішення проблеми. Основними формами інтерактивної роботи є навчальна взаємодія студентів у парах і мікрогрупах. Оптимальний склад групи – 4-6 осіб.

На запитання : Яке Ваше ставлення до впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін? всі викладачі педагогічних дисциплін (100 % від опитаних) зазначили, що позитивно ставляться до впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін, найчастіше використовують такі з них: «робота в парах», «синтез думок», «спільний проєкт», «коло ідей», «обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», аналіз ситуації (case – метод), «вирішення проблем», «дерево рішень», «займи позицію», «дискусія», «дебати», ігрове моделювання, навчально-ігрові проєкти тощо.

На запитання : Як часто ви впроваджуєте інноваційні методи навчання на заняттях з педагогічних дисциплін? більшість викладачів педагогічних дисциплін (85,0% від опитаних) зазначили, що на заняттях з педагогічних дисциплін вони постійно впроваджують інноваційні методи навчання, пояснюючи тим, що *інтерактивні методи навчання* – це посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності. Це процес інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації викладача і студентів. Інтерактивна педагогічна взаємодія характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльністю, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності і взаємодії, впровадження інноваційних методів навчання спрямоване на зміну, удосконалення моделей поведінки і діяльності учасників освітнього процесу.

На запитання : Чи вважаєте Ви, що впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін сприяє якісній підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності? всі викладачі зазначили, що дійсно переконані в тім, що впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін сприяє якісній підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності. Викладачі зазначили, що впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін забезпечує інтерактивну педагогічну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, головними ознаками й інструментами якої є: полілог, діалог, мисленнєва діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія тощо.

Отже, викладачі педагогічних дисциплін правильно розуміють сутність інноваційних технологій навчання та позитивно налаштовані до впровадження інноваційних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти як запоруки якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

З метою вивчення ставлення студентів до застосування інтерактивних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти ми відвідали практичні заняття з навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» та здійснили спостереження щодо впровадження викладачами інтерактивних методів навчання.

Аналіз спостережень свідчить про те, що всі викладачі педагогічних дисциплін в більшій або меншій мірі здійснюють впровадження інноваційних методів навчання.

Нами також було проведено опитування серед студентів і запропоновано дати відповіді на наступні запитання:

1. Чи турбує вас питання власної підготовки до майбутньої професійної діяльності?
2. Чи із задоволенням ви відвідуєте заняття з педагогічних дисциплін?
3. Чи сумлінно ви готуєтеся до занять з педагогічних дисциплін?
4. Чи впроваджують викладачі закладу вищої освіти і зокрема викладачі педагогічних дисциплін інноваційні методи навчання?
5. Які інноваційні методи навчання впроваджують викладачі закладу вищої освіти ?
6. Чи доцільним, на вашу думку, є впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів?

Аналіз опитування свідчить про те, що на запитання: Чи турбує вас питання власної підготовки до майбутньої професійної діяльності? більшість студентів (67,0% від опитаних) зазначили, що в основі їх пізнавальних мотивів учінні лежить пізнавальна потреба, що пов'язана зі стійким пізнавальним інтересом, який спонукає до оволодіння фаховими психолого-педагогічними знаннями, вміннями, навичками і способами професійної діяльності.

На запитання: Чи із задоволенням ви відвідуєте заняття з педагогічних дисциплін? більшість студентів (79,0% від опитаних) зазначили, що із задоволенням відвідують заняття з педагогічних дисциплін, їм цікаво на

заняттях з педагогічних дисциплін, вони виявляють інтерес до вивчення тем, передбачених навчальною програмою, беруть активну участь у обговоренні питань і проблем, що розглядаються.

На запитання: Чи сумлінно ви готуетесь до занять з педагогічних дисциплін? Студенти відповіли, що намагаються постійно готуватися до навчальних занять, виконувати цікаві завдання, які пропонують викладачі педагогічних дисциплін до виконання, беруть активну участь у підготовці до диспутів, дискусій, дебатів, долучаються до ігрового моделювання, із зацікавленням беруть участь у підготовці та проведенні навчально-ігрових проєктів тощо.

На запитання: Чи впроваджують викладачі закладу вищої освіти і зокрема викладачі педагогічних дисциплін інноваційні методи навчання? Студенти зазначили, що викладачі закладу вищої освіти не завжди впроваджують інноваційні методи навчання під час організації освітнього процесу. Викладачі педагогічних дисциплін активніше впроваджують інноваційні методи навчання, подаючи тим самим приклад для студентів – майбутніх педагогів, хоча в умовах дистанційного навчання цей процес уповільнився.

На запитання: Які інноваційні методи навчання впроваджують викладачі закладу вищої освіти? студенти вказали такі із них: «робота в парах», «спільний проєкт», «коло ідей», «обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», аналіз ситуації (case-метод), «вирішення проблем», «дерево рішень», «займи позицію», «дискусія», «дебати», ігрове моделювання, навчально-ігрові проєкти тощо.

На запитання: Чи доцільним, на вашу думку, є впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів? більшість студентів (74,0% від опитаних) відмітили, що впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів є доцільним, оскільки їх впровадження забезпечує продуктивне навчальне середовище для організації інтерактивної

педагогічної взаємодії і суттєво підвищують ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів, сприяє розкриттю їх інтелектуальних та творчих здібностей, забезпечує ефективність професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів.

Важливим показником, що дозволяє порівняти успішність студентів є якість знань, умінь і навичок. *Виділяють такі рівні знань студентів:*

а) *репродуктивний* (знання студентів виступають як усвідомлено сприйнята, зафіксована в пам'яті і відтворювальна об'єктивна інформація про предмет пізнання);

б) *репродуктивно-пошуковий* (знання студентів виявляються в готовності та умінні застосовувати їх у подібних стандартних або варіативних умовах);

в) *пошуково-творчий* (студенти можуть продуктивно застосовувати знання і засвоєнні засоби дій в нетипових, змінених ситуаціях);

г) *творчий* (коли студенти творчо підходять до розв'язання запропонованих завдань).

З метою виявлення початкового рівня якості знань майбутніх педагогів – предметів освітньої природничої галузі (БХ – 20, БП – 20, ХІ – 20) з навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» після проведення лекцій та практичних занять з першого змістового модулю «Загальні основи та історія педагогіки» нами був проведений тестовий контроль знань студентів. Отримані результати наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Початковий рівень якості знань майбутніх педагогів – студентів предметів освітньої природничої галузі

Рівень якості знань студентів	Одержані результати (у %)
Репродуктивний	18,5
Репродуктивно-пошуковий	36,1
Пошуково-творчий	24,1
Творчий	21,3

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що творчий рівень якості знань виявили 21,3 % респондентів – студентів предметів освітньої природничої галузі; пошуково-творчий рівень якості знань виявили 24,1 % респондентів; репродуктивно-пошуковий рівень якості знань виявили 36,1 % респондентів – майбутніх педагогів, репродуктивний рівень якості знань виявили 18,5 % респондентів – майбутніх педагогів. Таким чином, у студентів другого курсу предметів освітньої природничої галузі переважає репродуктивно-пошуковий та пошуково-творчий рівень якості знань.

Отже, проведена дослідницька робота, що передбачала вивчення стану проблеми у вузівській практиці, дозволяє стверджувати, що викладачі закладу вищої освіти вважають доцільним впровадження інноваційних методів навчання і намагаються це здійснювати під час організації освітнього процесу. Аналіз анкетування викладачів свідчить про те, що вони переконані в тім, що впровадження інноваційних методів навчання на заняттях з педагогічних дисциплін сприяє якісній підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності. Разом з тим, аналіз наших спостережень, аналіз анкетування викладачів закладу вищої освіти та опитування студентів закладу вищої освіти свідчить про те, що в умовах дистанційного навчання впровадження інноваційних методів навчання здійснюється епізодично, час від часу.

Проведений тестовий контроль навчальних досягнень здобувачів освіти дозволив виявити, що у студентів другого курсу освітньої природничої галузі переважає репродуктивно-пошуковий та пошуково-творчий рівень якості знань, що зумовлює необхідність впровадження інноваційних методів навчання та перевірки вищезазначених педагогічних умов, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання; забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу; створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

2.2. З досвіду впровадження інноваційних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності

Нові підходи до вирішення задач підготовки педагогічних кадрів обумовлюють необхідність оновлення змісту, форм і методів навчання а також застосування в освітньо-виховному процесі закладів вищої освіти сучасних дидактичних технологій, спрямованих на вдосконалення якості навчання та формування у майбутніх фахівців професійної компетентності.

Впровадження інноваційних методів навчання, на нашу думку, дозволить змінити ситуацію на краще і буде сприяти якісній підготовці майбутніх педагогів при дотриманні сукупності теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов.

Нами під час проходження педагогічної (асистентської) практики та виробничої педагогічної практики разом з викладачем, що викладає навчальну дисципліну «Загальна педагогіка» у майбутніх педагогів – студентів предметів освітньої природничої галузі (груп БХ – 19, БП – 19, ХІ – 19) здійснювалося упровадження інноваційних методів навчання під час проведення лекційних та практичних занять.

Під час проведення дослідницької роботи ми дбали про систематичне впровадження інноваційних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Нами була розроблена програма впровадження інноваційних методів навчання, серед них: метод «Мікрофон», метод «Неперервна шкала думок», метод аналізу конкретних ситуацій (case-метод), метод «Займи позицію», метод «Неперервна шкала думок») під час вивчення другого змістового модуля «Дидактика» з навчальної дисципліни «Загальна педагогіка». Програма упровадження інноваційних методів навчання під час вивчення другого змістового модуля «Дидактика» з навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

**Програма впровадження інноваційних методів навчання до
змістового модуля «Дидактика»**

№/п	Тема заняття	Вид заняття	Впровадження інноваційних методів навчання
1.	Дидактика як наука і навчальний предмет. Освітній процес як складник цілісного педагогічного процесу	лекція	метод «Мікрофон», метод «Неперервна шкала думок»
2.	Закономірності, принципи і правила навчання	практичне заняття	метод «Незакінчені речення», метод аналізу конкретних ситуацій (case-метод)
3.	Методи і засоби навчання в сучасних закладах освіти	лекція	навчально-ігровий проєкт «Комп'ютер – ефективний засіб навчання учнів»
4.	Види і сучасні концепції навчання	практичне заняття	метод «Плюси і мінуси», метод «Світове кафе»
5.	Форми організації освітнього процесу в закладах освіти	лекція	метод «Займи позицію», метод «Неперервна шкала думок»
6.	Урок як основна форма організації навчання	практичне заняття	метод аналізу конкретних ситуацій (case – метод), робота в парах,
7.	Зміст освіти в сучасних закладах освіти	лекція	прес-конференція
8.	Діагностика й оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти	практичне заняття	метод аналізу конкретних ситуацій (case – метод)

При впровадженні інноваційних методів навчання ми дбали про дотримання педагогічних умов ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та

інтерактивних) методів навчання; забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу; створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Наводимо приклад ігрового проєкту, що був проведений під час лекційного заняття з теми «Методи та засоби навчання в школі» навчальної дисципліни «Загальна педагогіка», спрямованого на розвиток уміння творчого, оригінального підходу до вирішення педагогічних завдань, ситуацій, критичного мислення, творчої уяви, а також уміння дати оцінку своєї діяльності та діяльності інших, на підвищення професійної підготовки майбутніх педагогів.

Навчально-ігровий проєкт «Комп'ютер – ефективний засіб навчання учнів», в якому брали участь студенти другого курсу природничого факультету. Навчально-ігровий проєкт «Комп'ютер – ефективний засіб навчання учнів», спрямований на доведення студентами доцільності використання комп'ютеру як нового засобу навчання, підвищенні мотивації учнів до навчання за допомогою комп'ютера.

Мета проєкту – розробити спеціальну програму використання комп'ютеру як ефективного засобу навчання в освітньому процесі школярів.

За формою – це проєкт-нарада, за предметно-змістовною галуззю – міжпредметний (навчальні дисципліни – біологія, хімія, педагогіка та психологія), за кількістю учасників – груповий, за тривалістю – навчально-ігровий проєкт середньої тривалості (до 4 тижнів).

Завдання для учасників:

1. Проаналізувати шкільні предмети з метою виявлення можливості запровадження комп'ютера як ефективного засобу навчання учнів.

2. Проаналізувати напрями використання комп'ютера у навчальному процесі (як засобу індивідуалізації навчання; як джерела інформації; як засобу оцінювання, обліку та реєстрації знань; як засобу творчої діяльності учнів; як засобу заохочення до навчання в ігровій формі; як засобу допомоги учням з дефектами фізичного і розумового розвитку).

3. Вибрати конкретний клас (5,6,7 тощо), розробити і представити навчальну шкільну програму з використанням комп'ютера як ефективного засобу навчання учнів. При цьому потрібно враховувати наступні параметри: предмет, в курсі якого використовуються комп'ютер, вік учнів, їх психологічні особливості щодо використання комп'ютера, знання, уміння, навички, які формуються при використанні комп'ютера як ефективного засобу навчання.

4. Організувати й провести «нараду» директора школи, заступника директора з навчальної роботи та розробниками програм шкільних навчальних дисциплін з використанням комп'ютера як ефективного засобу навчання.

5. Переконати «директора» та його «заступника», що дана програма має значні переваги у порівнянні з нині діючою.

Алгоритм роботи над даним проєктом наступний:

1. Проаналізувати навчальну ситуацію в загальноосвітніх навчальних закладах різного рівня та можливості застосування комп'ютера як ефективного засобу навчання. Виділити проблему, визначити мету даного проєкту.

2. Сформувані творчі групи студентів для роботи над проєктом.

Розподілити ролі (директор школи, заступник директора, три групи студентів по 3-4 особи в кожній – розробники програм з використанням комп'ютера як ефективного засобу навчання. Кожна творча група складеться з шкільних учителів, які викладають різні предмети. Група проєктувальників вибирає предмети та класи, в яких буде запроваджено нову програму з використанням комп'ютера як ефективного засобу навчання.

3. Вибрати методи досягнення цілей проєкту. Провести один з методів генерування ідей під керівництвом викладача (мозкова атака, діаграма ідей тощо). Потім кожна група складає свій план дій і підбирає методи дослідницького етапу для здобуття та обробки необхідної інформації для вирішення завдань проєкту.

4. Студенти працюють над здобуттям необхідної для реалізації проєкту інформації, аналізують шкільну програму, предмети, можливості для використання комп'ютера як ефективного засобу навчання учнів. Потім

обмінюються інформацією і розробляють власну навчальну програму з використанням комп'ютера як ефективного засобу навчання учнів. Для цього студенти відбирають, аналізують навчальні комп'ютерні програми з відповідних навчальних дисциплін та їх навчальні можливості.

5. «Директор» та «заступник директора» також вивчають навчальні можливості комп'ютера як ефективного засобу навчання учнів, проте вони вагаються, чи варто йти на зміни в уже існуючій програмі, адже це має і певні недоліки.

6. Студенти готуються до презентації та захисту розробленої програми, вибирають найкращі форми її представлення.

7. Наступним кроком є ситуація розігрування наради з представленням розроблених програм. Кожна група захищає свій проєкт, відповідає на запитання опонентів, намагаючись переконати «директора» дати згоду на впровадження даної програми.

8. Наприкінці навчально-ігрового проєкту викладач, експерти та студенти оцінюють його відповідно до заздалегідь розроблених критеріїв.

Наводимо приклад *прес-конференції*, що була проведена під час лекційного заняття з теми «Зміст освіти в сучасній школі» навчальної дисципліни «Загальна педагогіка».

Питання винесенні на обговорення:

1. Зміст і рівні освіти в Україні.
2. Державні нормативні документи, що визначають зміст освіти.
3. Характеристика навчальних планів, програм, підручників.

Питання для роздумів:

1. Проаналізуйте зміст шкільної освіти (мета, завдання, структура, критерії відбору змісту освіти відповідно до мети сучасної школи).

Порівняйте організацію педагогічного процесу та зміст шкільної освіти в закладах нового типу, у т.ч. і приватних. Чи можна назвати ці моделі змісту освіти альтернативними?

Алгоритм підготовки і проведення прес-конференції:

Для проведення необхідно обрати *прес-секретаря*, який є основним організатором проведення прес-конференції:

- виголошує *вступне слово*, представляє експертів, веде прес-конференцію;
- надає *слово кореспондентам*, які ставлять запитання;
- надає слово експертам з питань змісту освіти (міністру освіти і науки України, директорам шкіл, заступникам директорів шкіл, вчителям, психологам);
- підводить короткий підсумок після кожної відповіді експерта на поставлені кореспондентами запитання;
- виголошує *заключне слово*;
- разом з експертами і студентами, залученими до обговорення проблем, узагальнюють *«коло цікавих ідей»*, висловлених у процесі обговорення, і представляють їх на початку наступної лекції.

2. *Журналісти* (студенти групи) представляють себе, фахові педагогічні видання і після цього ставлять запитання експертам.

3. *Експерти* (6 студентів) дають відповіді на запитання, поставлені кореспондентами за темою заняття, тому їм необхідно:

- прочитати інформаційний блок за вказаною викладачем літературою та з психолого-педагогічних джерел;
- ознайомитися з питаннями, що винесені на обговорення, та, обравши проблему, підготувати доповіді;
- відповідаючи на запитання кореспондентів, експерт коротко висвітлює суть проблеми.

Приклад проведеного *навчально-ігрового проєкту «Інноваційний навчальний заклад»* під час лекції з теми «Інновації в освіті» навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» наведено в додатку А.

Приклад *наукової конференції (рольова навчальна гра)*, що була проведена під час практичного заняття з теми «Передовий педагогічний досвід

і впровадження досягнень педагогічної науки» навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» наведено в додатку Б.

Під час організації освітнього процесу нами широко використовувалися імітаційні методи (ігрові та неігрові), які передбачали роботу з моделлю ситуації у процесі імітації.

Метод аналізу конкретних ситуацій як неігровий метод полягав у вивченні, аналізі та прийнятті рішень у ситуації, що виникла або могла виникнути за певних обставин у конкретній організації. Цей метод сприяв стимулюванню аналітичного мислення студентів, формуванню системного підходу до вирішення проблеми, дозволяв виділити варіанти гіпотез розв'язання проблеми, допомагав налагодити ділові та особисті контакти, усувати конфлікти. Студентам пропонувалися ситуації зі шкільної практики, а також ситуації запропоновані у практикумі за співавторством В. Омеляненка, А. Кузьмінського, Л. Вовк [47].

Також використовувалися ігрові імітаційні методи, такі як: імітаційний тренінг, ділові та рольові ігри. Ці методи забезпечували максимально можливе наближення освітнього процесу до виробничих умов. Впровадження активних методів навчання (дискусій, дидактичних ігор, моделювання виробничих ситуацій тощо) є сприяло відпрацюванню студентами професійних вмінь та навичок.

Серед інноваційних методів навчання ми використовували також такі: метод «Мозковий штурм», метод «Світове кафе», метод «Хронологія», метод «Плюси і мінуси». Ці методи засновані на роботі в малих групах. Коротко схарактеризуємо кожен із зазначених методів роботи.

Мозковий штурм – один із популярних методів активації уваги студентів. Мозковий штурм ми використовували на лекційних заняттях задля виявлення рівня знань студентів та залучення їх до пошуку найкращого рішення з означеної проблеми, а також встановлення комфортного психологічного клімату під час організації освітнього процесу. Цей метод передбачає зібрати разом в короткий час велику кількість ідей для вирішення проблеми. Викладач

дає завдання, а ідеї які висувають студенти для вирішення проблеми записує на дошці. Після вичерпання ідей потрібно їх обговорити та вибрати найкраще рішення.

Метод «Світове кафе» (the world cafe) – це метод роботи, який використовується для активізації колективної діяльності і передбачає роботу в малих групах, спрямовану на обмін думками, ідеями й досвідом. Учасників потрібно розподілити на групи. Кожна група займає свій столик, обговорює проблему і після закінчення певного часу переходять до інших учасників, де проводять обговорення проблеми.

Метод «Хронологія» – це один з методів візуального представлення проблеми. Результатом цього методу є показ лінійності часу. Цей метод включає в себе маркування подій в хронологічному порядку на довгому аркуші паперу або дошці. Найкраще його використовувати щоб зробити короткий опис подій, фактів чи фотографій з підписами, або представити їх в іншому (графічному) вигляді коротко. Цей метод ми використовуємо при вивчення періодів розвитку педагогіки як науки.

Метод «Мікрофон» було використано на лекційних та практичних заняттях для закріплення теоретичних знань, активізації студентів та перевірки рівня засвоєних ними знань через залучення їх до надання відповідей на запитання викладача чи одногрупників, висловлення своєї думки чи позиції.

Метод «Плюси і мінуси» – це метод аналізу проблеми з різних точок зору. Наприклад, на практичному занятті під час вивчення теми «Види і сучасні концепції навчання», ми обговорювали позитивні та негативні сторони означеної проблеми для вироблення власної думки у студентів.

Поділяючи точку зору дослідниці Т. Туркот, ми переконалися в тім, що «кожний з інноваційний методів навчання має свої переваги та недоліки. Наприклад, метод кейсів передбачає прийняття студентами конкретного рішення у запропонованій ситуації. Для ефективного використання цього методу інформація, що становить кейс («case» – випадок, ситуація), має відображати проблему з майбутньої професійної діяльності, що може бути

розв'язана декількома варіантами. Кожна група студентів у результаті обговорення пропонує свій варіант розв'язання проблеми, обґрунтовуючи його з опорою на отримані знання з дисципліни. Викладач, готуючись до такого заняття, систематизує матеріал курсу, доповнює його міжпредметними зв'язками, спрямовує студентів на професійний, а не побутовий підхід до аналізу ситуації [68, с. 330].

З метою вивчення особливостей застосування інноваційних методів навчання під час викладання навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» нами було проведено опитування студентів.

Аналіз відповідей студентів на запропоновані питання дозволяють стверджувати, що переважна більшість студентів (78,0%) зазначила, що їм подобається проведення лекційних і практичних занять з педагогічних дисциплін з використанням інноваційних методів навчання, впровадження інноваційних методів навчання позитивно впливає на стимулююче-мотиваційну сферу студентів. Оцінюючи свій рівень активності на занятті до та після впровадження інноваційних методів навчання, студенти показали такі результати: до впровадження інноваційних методів навчання 54,0% респондентів оцінили свою активність на «3» бали, під час впровадження інноваційних методів навчання 68,0% респондентів оцінили свою активність на «5» балів, що дозволяє зробити висновок проте, що впровадження інноваційних методів навчання підвищує рівень активності студентів на занятті, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, підвищує інтерес до навчальних занять, активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів, забезпеченню стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність та позитивно впливає на якісну підготовку майбутніх фахівців.

Після проведення дослідницької роботи нами було проведено повторний тестовий контроль знань студентів з другого змістового модуля «Дидактика» з метою виявлення рівня якості знань майбутніх педагогів – студентів освітньої природничої галузі (груп БХ – 20, БП – 20, ХІ – 20) з навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» після проведення лекційних і практичних занять з

впровадженням ігрових інноваційних методів навчання та дотриманням теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту якісної підготовки майбутніх педагогів, таких як: забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання; забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу; створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Динаміка рівнів якості знань майбутніх вчителів наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка рівнів якості знань майбутніх вчителів

Рівні якості знань майбутніх учителів (гр. БХ – 20, БП – 20, XI – 20)	На початку дослідницької роботи (у %)	Після проведення дослідницької роботи (у %)
Репродуктивний	18,5	11,2
Репродуктивно-пошуковий	36,1	23,3
Пошуково-творчий	24,1	35,4
Творчий	21,3	30,1

Зауважимо, що впровадження інноваційних методів навчання забезпечує включення майбутніх педагогів в інноваційний процес, що найчастіше відбувається спонтанно і сприяє формуванню готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Аналіз таблиці 2.3. свідчить про те, що у майбутніх учителів – студентів предметів освітньої природничої галузі (БХ – 20, БП – 20, XI – 20) знизився репродуктивний рівень якості знань з 18,5% до 11,2%; знизився репродуктивно-

пошуковий рівень якості знань з 36,1% до 23,3%; зріс пошуково-творчий рівень якості знань з 24,1% до 35,4%; зріс творчий рівень якості знань з 21,3% до 30,1%. Аналіз одержаних результатів свідчить про те, що застосування ігрових технологій навчання сприяє підвищенню професійної підготовки майбутніх педагогів, а також дозволяє змінити позицію студентів зі звичайних слухачів, котрі пасивно отримують знання на активних учасників освітнього процесу.

Проведена дослідницька робота дозволила нам переконатися та погодитися з думкою Л. Козак, про те, що «ефективність застосування інноваційних методів навчання у вищих навчальних закладах треба оцінювати не тільки спираючись на кількісні показники навчальних досягнень студентів, а враховуючи зміни у свідомості як студентів, так і викладачів. У студентів формується готовність до постійного оволодіння новими знаннями, мобілізуються їх задатки, здібності та обдарованість, утверджуються навички брати на себе відповідальність, відстоювати свою позицію, співпрацювати, розвивається новий тип мотиваційної сфери, де самоактуалізація впливає на загальну креативність студента, сприяє створенню нової позиції особистості» [30].

Проведена дослідницька робота дозволяє стверджувати, що впровадження інноваційних методів навчання є доцільним, оскільки освітній процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії усіх студентів, через співнавчання, взаємонавчання, де і студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Впровадження інноваційних методів навчання також сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу викладачу стати справжнім лідером студентського колективу. Інноваційні методи навчання сприяють збільшенню частки засвоєння навчального матеріалу, бо впливають не лише на свідомість студента, а й на його почуття і волю, стимулюють його пізнавальну активність та самостійність.

Ми поділяємо думку М. Кляп про те, що «підвищенню якості та інтенсивності освітнього процесу у вищій школі сприяє органічне поєднання інноваційних методик з класичними, традиційними, продумане і гармонійне поєднання різних методів щодо кожної дисципліни та кожного заняття залежно від їх мети та специфіки» [38, с. 51].

2.3. Методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі ЗВО

Впровадження інноваційних методів навчання в системі вищої педагогічної освіти відіграє важливу роль на всіх етапах підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Впровадження інноваційних методів навчання сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, формуванню професійних умінь та навички, підвищенню рівня професійної мотивації, активізації інтересу до навчання та до майбутньої педагогічної діяльності. Через впровадження інноваційних методів навчання у вузівський освітній процес відбувається наближення студентів до реальних умов майбутньої педагогічної праці, що породжує потребу в психолого-педагогічних і профільних знаннях та їх практичному застосуванні, забезпечує активізацію пізнавальної діяльності студентів та зумовлює перехід від пізнавальної до професійно-педагогічної мотивації.

Ми поділяємо точку зору А. Харківської, яка зазначає, що «на вибір методів, форм та засобів навчання впливають особливості навчальної дисципліни, характер навчального матеріалу, обсяг часу, що відводиться на вивчення матеріалу, рівень загальної підготовленості групи, особливості навчально-матеріальної бази закладу вищої освіти та багато інших. Значною мірою вибір методу визначається кількістю студентів, оскільки більшість методів найбільш ефективна при невеликій кількості учасників-студентів. Але передусім вибір методу визначається дидактичними цілями заняття, видом інформації, який опановується, тобто має бути адекватним властивостям навчальної інформації та освітнім цілям» [72, с. 35].

Здійснений аналіз теоретичних та практичних аспектів впровадження інноваційних методів навчання в системі вищої педагогічної освіти, дозволяє виділити низку *позитивних моментів*:

- у процесі впровадження інноваційних методів навчання студенти опановують досвід діяльності, подібний до того, який би вони набували в реальному житті;

- впровадження інноваційних методів навчання дозволяє самим студентам вирішувати складні проблеми, а не залишатися пасивними спостерігачами;

- впровадження інноваційних методів навчання створює потенційну можливість переносу знань та досвіду діяльності із навчальної ситуації в реальну;

- впровадження інноваційних методів навчання дозволяє «ущільнювати» час: за короткий час студент дізнається більше інформації, ніж за значно більший проміжок часу навчання іншими методами.

Разом з тим, для «активного впровадження інноваційних методів навчання викладачеві треба не тільки удосконалювати навчально-методичні комплекси з окремих дисциплін, але й опановувати нові засоби навчання. З цією метою у закладі вищої освіти доцільно створити спеціальну науково-методичну структуру для організації та координації зазначеної роботи, обладнати відповідні аудиторії технічними засобами, що дасть можливість реалізовувати інноваційні методи навчання у педагогічному процесі» [37, с. 5].

Під час організації освітнього процесу у закладі вищої освіти необхідно дбати про урізноманітнення інноваційних методів навчання, що дозволить забезпечити якісне засвоєння знань студентами, розвиток їх інтелектуальної діяльності, формування вмінь та навичок критичного осмислення майбутньої професійної діяльності, здатності самостійно опрацьовувати інформацію, набуття якостей, що стануть у нагоді в майбутньому професійному житті.

Висновки до другого розділу

Перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства зумовлює необхідність перебудови всієї системи освіти, змінює суспільні потреби щодо підготовки й розвитку сучасного фахівця. Новій українській школі потрібен учитель, котрий працює у форматі шукань, що ґрунтуються на здобутки традиційної методики і включають інноваційні елементи, педагог, самотивований не на репродукцію, а на інновації, експеримент, дослідження, новаторство. Підготовка такого фахівця потребує перегляду форм, методів, технологій навчання в закладі вищої освіти. Підготовка майбутнього вчителя, інноваційного, компетентного фахівця, конкурентноспроможного на сучасному ринку освітніх послуг, можлива шляхом впровадження інноваційних методів навчання у освітній процес закладів вищої освіти.

Представлені та описані приклади впровадження інноваційних методів навчання дозволяють проводити підготовку майбутніх учителів до майбутньої професійної діяльності у цікавий, оригінальний спосіб, стимулюючи мотивацію студентів до набуття професійних знань, умінь та навичок з можливістю творчого пошуку та самостійністю у їх здобутті.

Впровадження інноваційних методів навчання дозволяє поглибити знання студентів, розширити їх інтереси, розвивати творчі ідеї і висунути нові концепції, спілкується з іншими людьми, навчатися в команді.

Перевагами інноваційних методів навчання є те, що при їх використанні студент займає активну позицію у процесі навчання, а знання, одержані при цьому, не тільки швидше, але й усвідомлено засвоюються та частіше використовуються на практиці.

ВИСНОВКИ

Розвиток на основі інновацій є однією із головних ознак сучасного суспільства. В освітній галузі цей процес повною мірою реалізовується, оскільки саме ця сфера визначає поступальний рух економіки кожної держави. Педагогічна інновація – нововведення в педагогічну діяльність, зміни у змісті та технології навчання й виховання, що мають на меті підвищення їх ефективності.

Інноваційні методи навчання в системі вищої педагогічної освіти відіграють важливу роль на всіх етапах підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. Інноваційні методи навчання активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, формують уміння й навички, підвищують рівень мотивації до навчання та набуття педагогічної професії. Інноваційні методи навчання сприяють наближенню навчання до реальних умов майбутньої педагогічної праці.

У роботі здійснено аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та з'ясовано сутність базових понять дослідження: «підготовка», «якісна підготовка», «якісна підготовка фахівців», «методи», «інновації», «інноваційні методи навчання».

Нами теоретично обгрунтовано та дослідницьким шляхом перевірено педагогічні умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання як інструменту підвищення якості підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, серед них : забезпечення стійкої позитивної мотивації студентів на майбутню професійну діяльність; систематичне використання та урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання; забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу; створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Також здійснено аналіз стану впровадження інноваційних методів навчання як інструменту підвищення якості підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності під час професійної підготовки студентів Криворізького державного педагогічного університету.

Встановлено, що викладачі педагогічних дисциплін впроваджують інноваційні методи навчання, але в умовах дистанційного навчання це здійснюється не так активно, епізодично, час від часу. Саме це є однією з причин того, що у студентів другого курсу освітньої природничої галузі переважає репродуктивний та репродуктивно-пошуковий рівень якості знань.

З метою вивчення досвіду впровадження інноваційних методів навчання як інструменту підвищення якості підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності у процесі вивчення педагогічних дисциплін нами були відвідані лекційні та практичні заняття, що дозволило переконатися в тім, що впровадження інноваційних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін дійсно сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх педагогів.

Ми переконалися в тім, що впровадження інноваційних методів навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін створює сприятливі умови для ознайомлення майбутніх педагогів зі специфікою і особливостями педагогічної діяльності.

У магістерській роботі наведені фрагменти лекційних та практичних занять з педагогічних дисциплін з впровадженням інноваційних методів навчання, а також розроблено методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти.

Проведене дослідження переконало у доцільності впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти як інструменту підвищення якості підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання досліджуваної проблеми. Подальшого науково дослідження потребує вивчення можливостей інноваційних технологій навчання у професійному становленні майбутніх фахівців, підготовки їх до успішної професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Європейський педагогічний досвід та національний досвід: гармонізація пріоритетів. Вища освіта України. 2014. № 3. С. 5–11.
2. Артикуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. URL : http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2424/1/Artikutsa_Inov.pdf
3. Бойко А. Партнерська педагогіка у вищій школі. *Інновації у вищій школі*. Збірник матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. «Інновації у вищій школі: проблеми та перспективи в освіті і науці» / за ред. д.пед.н., проф. Бенери В.Є., д.пед.н., проф. Дем'яненко Н. М., д.пед.н., проф. Дороніної Т. О. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2021. Вип. 5. 184 с.
4. Банашко Л. В., Севастьянова О. М., Крищук Б. С., Тафінцева С. І. Концепція педагогічної компетентності. URL : <http://www.kgpa.km.ua/?q=node/233>.
5. Бойчук І. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 12. С. 18 – 21.
6. Біляковська О. О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності. URL : <http://lib.mdpu.org.ua/nvs/>
7. Ващук Ф. Г. Перехід до інноваційних технологій у вищій освіті – вимога часу. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія. Ужгород : ЗакДУ, 2011. С. 290–305.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
9. Войтко В. І. Короткий психологічний словник / Володимир Іванович Войтко. Київ : Вища школа, 1992. 193 с.
10. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.

11. Волкова Н.П. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2006. 37 с.
12. Волканова В. В. Словник методиста: Методичний посібник. Київ : 2008. 192 с.
13. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
14. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.
15. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
16. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
17. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія. Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 192 с.
18. Дубягін О. Б. Інноваційні технології та методи навчання як фактор удосконалення навчального процесу. URL : http://www.geci.cn.ua/uk/home/item/download/446_a657598348b2abe8c60b5c4f62a104f0.html
19. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
20. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / уклад. Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 179 с.
21. Зайчук В. О., Нісімчук А. С., Білан А. Д. Сучасні педагогічні технології: дидактико-інформаційний аспект. Том 1. Луцьк, 2009. 288 с.
22. Згуровський М. З. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі. URL : <https://kpi.ua/bologna>

23. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 360 с.

24. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.

25. Іщенко Т., Хоменко М. Особливості та проблеми національної вищої освіти : оцінка якості підготовки фахівців у ВНЗ. *Вища школа*. 2011. № 11. С. 7–14.

26. Кільова Г.О. Якість освіти як ключова категорія менеджменту освіти. *Освіта та педагогічна наука*, 2012. № 5-6 (154-155). С. 22 – 26.

27. Кінаш І. П. Якість освіти як результат, процес та освітня система. І. П. Кінаш. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 215. С. 363 – 368.

28. Ковальчук Л. Ігрове моделювання навчальної діяльності студентів у контексті дослідження культури професійного мислення майбутніх педагогів. URL : http://prima.lnu.edu.ua/Pedagogika/periodic/pedos3t/to m3/04_kovalchuk.pdf

29. Кондратенко Л. О. Погляди О. М. Леонтьєва на місце мотиву в структурі діяльнісного підходу в психології. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/716281/1/Таврійський%20.pdf>

30. Козак Л. В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/4280/1/Kozak_LV_Doslidjennya_innovmod_2014.pdf

31. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: колективна монографія / Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Паращенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубочева С. Е.; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.

32. Кондрашов М. М. Діалогічний підхід до навчання як засіб якісної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*, 2019. Вип. 5. С. 357– 361.

33. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної освіти «Сучасна професійна освіта» на період до 2027 року. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4370.html
34. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL : <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1414672797/>
35. Концепція забезпечення якості вищої освіти в Україні. URL : http://dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf
36. Крамаренко С. Г. Активні методи в системі особистісно орієнтованого навчання. Відкритий урок. 2003. № 9–10. С. 40–42.
37. Кремень В. Г. Інновації – alter ego глобалізації. Рідна школа, 2011. № 3. С. 3 – 9.
38. Кляп М. Інноваційні методи навчання у ВНЗ як інструмент інтернаціоналізації вищої освіти України. *Вища освіта*, 2015. № 4. С. 45–54.
39. Луговий В. І. Управління якістю викладання у вищій школі: теоретико-методологічний і практичний аспекти. Психолого-педагогічні засади проєктування інноваційних технологій викладання у вищій школі : монографія / [авт. кол.: В. Луговий, М. Левшин, О. Бондаренко та ін. ; за ред. В. П. Андрущенка, В. І. Лугового]. Київ : Педагогічна думка, 2011. С. 5–34.
40. Мельничук І. М. Особливості застосування інтерактивних ігор у вищому навчальному закладі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. № 4. URL : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2010_4/10mimvz.pdf.
41. Міщенко О. В. Теоретичні засади професійної компетентності педагога. URL : https://lib.iitta.gov.ua/718434/1/Міщенко_тези_%20Компетентн.%20педагога.pdf
42. Морозов В. Філософія впровадження інновацій у педагогічний процес. *Вища освіта України*. 2014. № 2. С. 36–39.
43. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Освіта України*. 2002. 23 квітня (№ 33). С. 4 – 6.

44. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL : www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf
45. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє. *Вища школа*. 2006. № 2. С. 3 – 22.
46. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5 (13). С.
47. Омеляненко В. Л., Кузьмінський А. І., Вовк Л. П. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. Київ : Знання-Прес, 2006. 423 с.
48. Освітологія: фахова підготовка: навчально-методичний посібник / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, О. О. Драч, К. О. Линьов, Л. В. Гонюкова, І. М. Зеліско, Ю. М. Жукова, М. Ю. Фещук, Т. Г. Купрій, М. М. Галицька. Н. А. Побірченко, Л. В. Козак, О. М. Кузьменко, І. І. Тригуб. К.: ВП «Едельвейс», 2014. 615 с.
49. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота. А. С. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
50. Педагогічний глосарій / упоряд. В. В. Волканова. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.
51. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
52. Педагогічне проектування / авт.-упоряд. А. Цимбалару. Київ : Шк. світ, 2009. 128 с.
53. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. Київ : Шк. світ, 2007. 112 с.
54. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод посіб. / за ред. О. Пометун. Київ : А.С.К., 2005. 192 с.
55. «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru>
56. «Про інноваційну діяльність»: Закон України . *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

57. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.12.2020 № 2736. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

58. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. URL : <http://mon.gov.ua/ua/pr-vddil/1312/1390288033/1414672797/>

59. Проектна діяльність у школі / упоряд. М. Голубенко. Київ: Шк. світ, 2007. 128 с.

60. Семенюк М.П., Яструб О.О. Навчально-педагогічні ігри у формуванні професіоналізму майбутнього вчителя / *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Педагогічні науки* № 24 (237). 2012. С.110–113.

61. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_5/24.pdf

62. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти : тезаурус наукового дослідження : наук. видання. Київ : ВД ЕКМО, 2010. 250 с.

63. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 220 с.

64. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і слово-сполучень / укл. : О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. Київ : Довіра, 2006. 789 с.

65. Тарабукіна Н. С. Впровадження інноваційних методів у вищій школі – вимога часу. *Педагогічне Криворіжжя. Педагогічний альманах*. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. С. 26 – 29.

66. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 516 с.

67. Третяк В. П. Взаємовідносини між викладачем і студентом як фактор підвищення якості освіти. *Проблеми освіти: наук. збірник*. Київ : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2009. Вип. 61. С. 84 – 90.
68. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
69. Управління якістю освіти: досвід та інновації : колективна монографія / за ред. Л. Л. Сушенцевої, Н. В. Житник. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2014. 462 с.
70. Філософський словник / ред. І.Т.Фролов. Москва: Політвидав, 1986. 780 с.
71. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура : монографія / [ред. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролєєв] ; за ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2008. 470 с.
72. Харківська А. А. Системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці. *Міжнародний науковий вісник* : збірник наукових статей за матеріалами XXVII Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород – Будапешт, 26–29 листопада 2013 року) / ред. кол. В. І. Смоланка (голова), І. В. Артьомов та ін. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 8(27). С. 31–35.
73. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 304 с.
74. Ціпан Т.С. Професійна компетентність сучасного вчителя. Інноватика у вихованні. 2016. Вип. 3. С.174 – 181.
75. Чернілевський Д. В., Томчук М. Л. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. Вінниця : ВСЕІ ун-ту «Україна», 2006. 402 с.
76. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Київ : Вища школа, 2004. 208 с.

77. Щербань П. Навчально-педагогічна гра як метод формування педагогічної культури майбутніх учителів. *Вища освіта України*. 2003. № 4 (11). С. 153 – 156.

78. Щербань П. Методика проведення навчально-педагогічних ігор у вищому навчальному закладі. *Імідж сучасного педагога*. 2003. № 2 (31). С. 37 – 38.

79. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.

80. Deakin Crick R. Key Competencies for Education in a European Context : narratives of accountability or care. Deakin Crick Ruth. *European Educational Research Journal*. 2008. Volume 7. № 3. PP. 311– 318.

81. Key Competencies. A Developing concept in General Compulsory Education. Eurydice. 2002. The Information network on Education in Europe. P.13 – 14. 27 – 28 p.

82. Liakopoulou M. The Professional Competence of Teachers : Which qualities, attitudes, skills and knowledge contribute to a teacher's effectiveness? / Maria Liakopoulou. *International Journal of Humanities and Social Science*. Vol. 1. № 21. [Special Issue – December 2011]. PP. 66 – 78.

83. Ruchen, Dominique S. Key Competencies for a Successful Life and a Well- Functioning Society. 2003. Hogrefe & Huber Publishers, Germany. 206 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Наведемо також приклад проведеного навчально-ігрового проєкту «Інноваційний навчальний заклад» під час лекції з теми «Інновації в освіті» навчальної дисципліни «Загальна педагогіка».

Навчально-ігровий проєкт «Інноваційний навчальний заклад»

За формою проєкт – педагогічна конференція.

За тривалістю – це довготривалий навчально-ігровий проєкт (до 4 тижнів).

На початковому етапі студенти знайомляться з навчальною ситуацією у школах міста (займаються збором інформації – пошук літератури, мережа Інтернет, бесіди, інтерв'ю тощо).

Можливий інший варіант: викладач сам знайомить студентів з навчальною ситуацією у школах міста або країни чи доручає комусь із студентів підготувати доповідь на цю тему. Далі йде визначення проблеми студентами і викладачем, постановка мети навчально-ігрового проєкту. Для введення в ігрову ситуацію викладач знайомить студентів з положеннями про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. У ході обговорення студенти приймають рішення щодо проведення наукової конференції, на якій будуть представлені проєкти навчальних закладів інноваційного типу. Далі студенти розподіляють ролі: розбиваються на творчі групи по 3-4 особи (розробники проєкту закладу інноваційного типу), вибирають «голову» наукової конференції, «представників» Міністерства освіти.

Викладач надає студентам параметри, за якими необхідно представити роботу закладу інноваційного типу: провідні ідеї (концепцію) технології навчання та виховання, внутрішній розпорядок, методи, форми, засоби, принципи навчання, зміст навчання та виховання тощо.

Керівник навчально-ігрового проєкту разом зі студентами продумують принципи, які повинні бути в основі розробки дидактичної технології навчального закладу інноваційного типу: системність в навчанні та вихованні,

проблемність у засвоєнні і систематизації знань та умінь, творчий характер навчальної діяльності, наявність організації контролю знань, умінь та навичок.

Подальша робота студентів над навчально-ігровим проєктом відбувається у творчих групах, члени яких займаються пошуком необхідної інформації, її обробкою, обміном, обговоренням. Викладач розробляє комплекс занять з тренування навичок діалогічного та монологічного мовлення. Це можуть бути ситуаційно-рольові ігри. Наприклад, для розвитку діалогічного мовлення можна використати ситуаційно-рольову гру «Вчитель та батьки», у ході якої батьки цікавляться розробкою нової програми та її перевагами у порівнянні з уже діючою.

Додаток Б

Наводимо приклад **наукової конференції** (рольова навчальна гра), що була проведена під час вивчення навчальної дисципліни «Загальна педагогіка» та проведення практичного заняття з теми: «Передовий педагогічний досвід і шляхи впровадження досягнень педагогічної науки».

Алгоритм проведення наукової конференції (рольової навчальної гри):

1. Для її проведення *необхідно обрати головуючого*, який є основним організатором проведення конференції: виголошує вступне слово; веде конференцію; надає слово доповідачам – експертам з питань розвитку вищої освіти у сучасному світі (вчені України та інших країн світу); надає слово опонентам (вчені України та інших країн світу); підводить короткий підсумок після кожної доповіді експерта та доповнення його відповіді опонентом; виголошує заключне слово; разом з експертами виробляє резолюцію конференції з основних питань, яка обговорюється методом «акваріуму» на початку наступної лекції.

2. *Експерти (доповідачі) та опоненти готують доповідь* відповідно до теми семінарського заняття, тому їм необхідно: прочитати інформаційний блок за вказаною викладачем літературою; ознайомитися з питаннями, винесеними на обговорення під час заняття, та, обравши одну з систем освіти (країну) чи іншу проблему, підготувати презентацію та виступ (7-8 хв) на практичне заняття, зобразити графічно модель шкільної освіти; у виступі експерт подає коротку довідку про розвиток шкільної освіти відповідної країни, розкриває позитивні і негативні тенденції, показує значення для розвитку системи освіти в Україні. Студенти дають відповіді на запитання.

Питання для роздумів:

1. Як відомо в Європі йдуть процеси інтеграції в єдину європейську спільноту (Європарламент, єдина валюта, ринок, визнання дипломів тощо). Якою, на Вашу думку, могла б бути найоптимальніша модель шкільної школи?

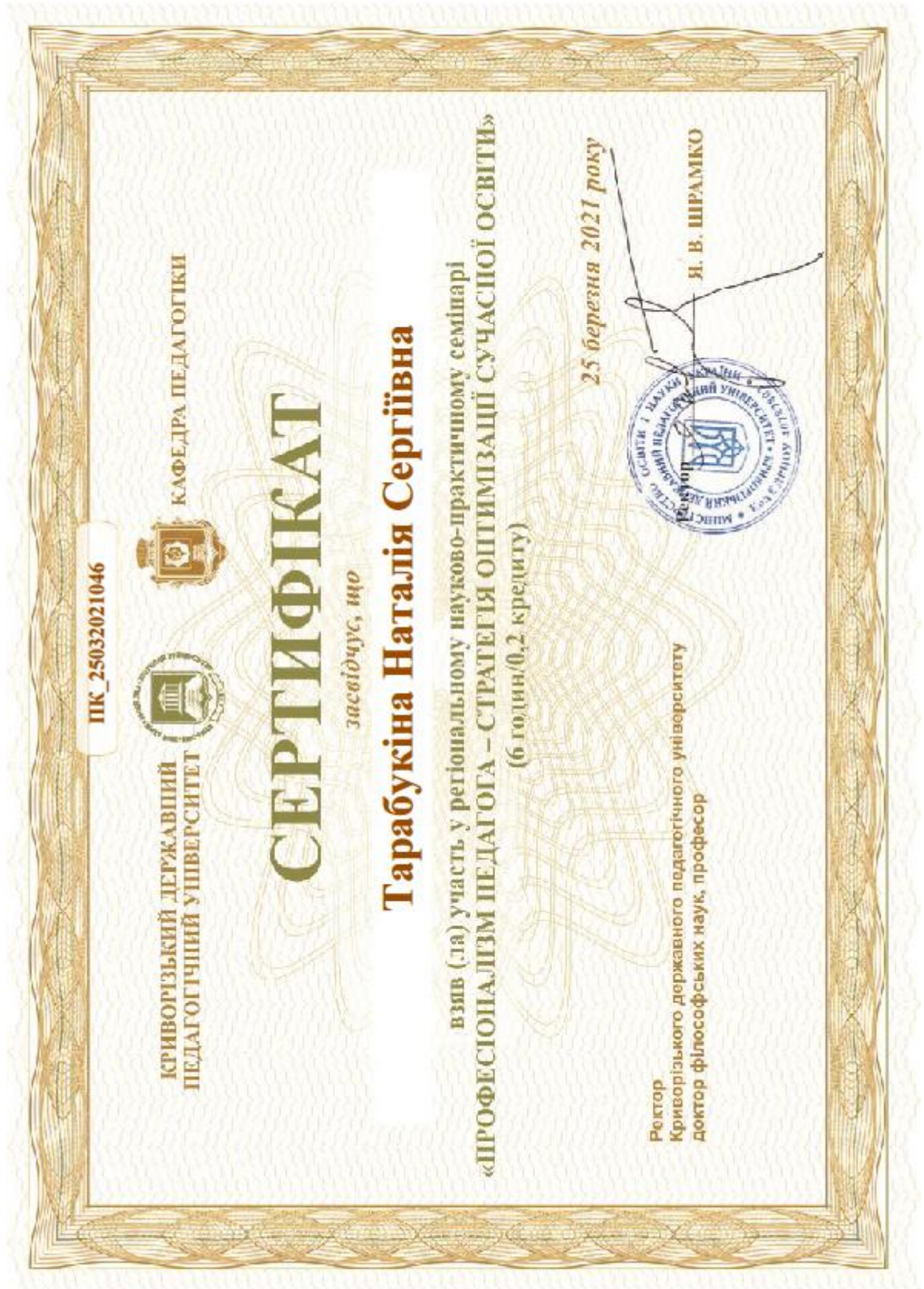
2. Які, на Вашу думку, позитивні тенденції в розвитку шкільної освіти в інших країнах можуть бути перенесені на ґрунт сучасної шкільної освіти в Україні?

3. Що негативного, виявленого Вами, не варто переносити в систему шкільної освіти в Україні?

4. Порівняйте статус вчителя в Україні й світі.

5. Над якими актуальними проблемами удосконалення шкільної освіти працюють вчені України та зарубіжні науковці?

6. Проблема підготовки педагогічних кадрів в Україні та за кордоном (Що спільного й відмінного?).

Педагогічне Криворіжжя

2021, № 7

ISSN 2519-8424

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЖЖЯ
педагогічний альманах

Засновано 2015 р.

Випуск № 7

Кривий Ріг
2021

Засновник і видавець:
Криворізький державний педагогічний університет

Видається з квітня 2015 року

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Міністерства юстиції України
серія ДП № 2087 – 825Р від 12.03.2015 р.

Рекомендовано до друку
вченою радою Криворізького державного педагогічного університету
(Протокол № 9 від 11.03.2021 р.).

Головний редактор:
Дороніна Т. О., доктор педагогічних наук, професор, КДПУ.

Редакційна колегія:
Гаманюк В. А., доктор педагогічних наук, професор, КДПУ; *Мірошник З. М.*, доктор психологічних наук, професор, КДПУ; *Мішеніна Т. М.*, доктор педагогічних наук, професор, КДПУ; *Волощук І. А.*, кандидат педагогічних наук, старший викладач, КДПУ; *Зеленкова Н. І.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Іванова В. В.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Щербина С. М.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ; *Макаренко І. Є.*, кандидат педагогічних наук, доцент, КДПУ.

Педагогічне Криворіжжя : педагогічний альманах : збірник науково-методичних праць.
Кривий Ріг : ФО-П Маринченко С. В. 2021. Вип. 7. 108 с.
П 24

У збірнику науково-методичних праць висвітлюються теоретичні та прикладні аспекти модернізації сучасної освіти; актуальні питання розвитку освіти та виховання в Україні.

РОЗДІЛ 1

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ЗАПОРУКА БЕЗПЕЧНОГО
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Вовченко О. М.	
Кроссенс: від едьютеймента до творчості.....	6
Волощук І. А., Костюк С. С.	
Професійна компетентність вчителя – запорука безпечного освітнього простору.....	8
Іванова В. В., Потапенко О. Б.	
Розвиток професійної творчості майбутніх вчителів у системі фахової підготовки.....	9
Зуєва В. П.	
Національно-патріотичне виховання як пріоритетний напрям роботи класного керівника.....	11
Калугін Р. Ю.	
Фахові компетентності магістрів спеціальності 014 середня освіта (математика).....	13
Коваленко І. А.	
Провідні напрями наукових досліджень Криворізького державного педагогічного інституту (80-ті рр. XX ст.).....	15
Король А. М., Микитенко М. В.	
Періодизація розвитку освіти в Україні.....	16
Макаренко І. Є., Осадча О. Г.	
Щодо формування пізнавальної самостійності студентів закладів передфахової вищої освіти.....	18
Мехтієва А. Є.	
Профілактика синдрому емоційного вигорання педагогів.....	20
Плотнікова В. І.	
До питання визначення поняття виховання як керування.....	22
Поляковська О. О.	
Лісабонська конвенція як стандарт визнання документів про освіту в європейському просторі.....	23
Соколюк Л. І.	
Формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти.....	24
Тарабукіна Н. С.	
Впровадження інноваційних методів у вищій освіті – вимога часу.....	26
Шанін П. С.	
Лінгвістична підготовка як важлива складова гуманітаризації вищої педагогічної освіти.....	29
Якименко О. В.	
Молодіжний сленг канадського варіанта сучасної англійської мови.....	31

РОЗДІЛ 2

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Білоус О. С., Кравчук І. В.	
Сутність поняття «Дистанційне навчання» у психолого-педагогічній літературі.....	33
Кононюк О. В.	
Роль інформаційно-комунікативної компетентності при підготовці фахівця медичної галузі.....	35
Король А. М., Кравчук І. М.	
Сучасні інформаційні технології в організації освітнього процесу.....	37
Лисакова В. Ю.	
Перевірка домашнього завдання з інформатики під час дистанційного навчання.....	39
Свідзінська Т. П.	
Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій як засобу підвищення пізнавальної	

– школярі вчать критично мислити, приймати продумані і виважені рішення, брати участь у дискусіях.

Отже, основними (ключовими) групами компетентностей, яких потребує сучасне життя, є:

- соціальні – здатність до співробітництва в групі та команді, пов'язана з готовністю брати на себе відповідальність, бути активними у прийнятті рішень;
- полікультурні – принципи, які стосуються розуміння несхожості людей, взаємоповаги до їхньої мови, релігії, культури тощо;
- комунікативні – опанування важливим у роботі й суспільному житті усним та писемним мовленням, оволодіння кількома мовами;
- інформаційні – це сукупність методів, процесів і програмно-технічних засобів, які передбачають оволодіння інформаційними технологіями, вміннями здобувати, критично осмислювати та використовувати різноманітну інформацію;
- саморозвитку та самоосвіти – формування загальнонавчальних умінь учнів як основи самоосвітньої діяльності, пов'язані з потребою і готовністю постійно навчатись як у професійному відношенні, так і в особистому та суспільному житті;
- предметні (галузеві) – набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із

засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань [2, с. 17].

Отже, формування компетентностей в освітній галузі «Мови і літератури» у відповідності до вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти відбуваються за двома напрямками:

1. Ключові компетентності:

- уміння вчитися,
- уміння спілкуватися українською мовою,
- інформаційно-комунікаційна компетентність,
- соціальна компетентність,
- громадянська компетентність,
- загальнокультурна компетентність,
- підприємницька компетентність,
- здоров'язбережувальна компетентність.

2. Предметні компетентності:

- комунікативна,
- літературна,
- міжпредметна,
- естетична,
- проєктно-технологічна,
- інформаційно-комунікаційна,
- здоров'язбережувальна.

Отже, проблема формування ключових компетентностей учнів в умовах сучасної школи є актуальною і продиктована самим життям. Даний напрям є одним із пріоритетів реалізації Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, тому головним завданням школи є всебічний розвиток індивідуальності дитини, виховання ціннісних орієнтирів.

Література

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Життєві компетентності учнів. *Завуч*. 2006. № 26. С. 16–17.
3. Компетентсний підхід до освітнього процесу як вимога сучасності. *Управління школою*. 2007. № 19–21. С. 50–52.

Тарабукіна Н. С.,

магістрантка кафедри педагогіки, КДПУ,

науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Щербина С. М., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ – ВИМОГА ЧАСУ

У статті обґрунтована необхідність переходу до інновацій в освіті, подана узагальнена характеристика освітніх інновацій, розкрито сутність та особливості впровадження окремих інноваційних методів навчання майбутніх фахівців.

Ключові слова: інновації, інновації в освіті, інноваційні методи, інноваційне навчання.

The article substantiates the need for transition to innovations in education, presents a generalized description of educational innovations and reveals the essence and peculiarities of the introduction of certain innovative methods for training of future professionals.

Key words: innovations, innovations in education, innovative methods, innovative training.

Україна чітко визначила орієнтир на здійснює модернізацію освітньої діяльності в входження в освітній і науковий простір Європи, контексті європейських вимог. Традиційна для

минулою освіта як система, спрямована на пасивне отримання та відтворення знань, відстає на сьогодні від реальних вимог ринку праці. Вимога переходу до інноваційної освіти, зокрема у вищій школі, зумовлена викликами сьогодення і належить до пріоритетних напрямів державної політики в Україні. Зараз перед вищими навчальними закладами стоїть завдання постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту, розробка й впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, створення умов для підготовки конкурентоспроможних фахівців. Докорінне реформування освітньої галузі з метою формування творчого професіонала з глибокими знаннями, міцними вміннями та навичками через «навчання здобувачів вищої освіти сучасним науковим знанням з використанням новітніх навчально-інформаційних технологій» [3] передбачають державні нормативно-правові документи: Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Національна доктрина розвитку освіти (2002), прийнятий у 2014 році Закон України «Про вищу освіту», підготовлені та знаходяться на громадському обговоренні проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років та проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року.

Мета статті – дати узагальнену характеристику освітніх інновацій, уточнити сутність та особливості впровадження окремих інноваційних методів навчання майбутніх фахівців.

Інновації в освіті – це процес створення, впровадження та поширення в освітній діяльності нових підходів, ідей, методів та прийомів, технологій, спрямованих на оновлення, модернізацію, трансформацію навчального процесу відповідно до вимог часу.

Визначальним для вищої школи має бути формування у студентів системного підходу до аналізу професійних завдань, стратегічного мислення, здатності до соціальної мобільності, прагнення до самонавчання, самовиховання та самовдосконалення впродовж усього життя. А це можливо досягнути, насамперед, за рахунок трансформації свідомості викладачів ЗВО, переозброєння їх новими підходами до професійної діяльності в межах «моделі студентоцентричного навчання» [3], постійне впровадження інноваційних методів у навчальний процес вищої школи.

Питання впровадження інноваційних підходів у вищій школі розглядаються у працях В. Андрущенка, І. Дичківської, В. Кременя, А. Кузьмінського, В. Лугового, В. Морозова,

Т. Туркот, Д. Чернілевського та ін. Сучасні науковці розглядають інновацію в освіті як процес створення, поширення і використання нових способів для вирішення педагогічних проблем оригінальними, нестандартними підходами.

І. Дичківська зазначає, що інноваційне навчання ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостях особистості [2].

Великий тлумачний словник сучасної української мови пояснює слово «інновація» як «нововведення» [1, с. 498]. Під інноваційною освітою розуміють галузь, яка постійно оновлюється знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами. Інновація в освіті – цілеспрямований процес змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

До сучасних психолого-педагогічних інновацій у вітчизняній системі вищої освіти, належать реалізовані нововведення у:

- зміст, методи, прийоми і форми навчальної діяльності та виховання особистості (методики і технології);
- зміст і форми організації управління освітньою системою;
- засоби навчання і виховання;
- особистісні настанови викладача, оскільки навчальний процес має бути діалогом особистостей викладача і студента, що суттєво покращує мотивацію студентів до навчання.

Особистісно-орієнтоване навчання є характерною ознакою інноваційної освіти і реалізується через проектування навчального процесу і передбачає сумісну діяльність викладача і студента як суб'єктів освіти. Навчальний процес набуває вигляду дослідження, пошуку, навчальної гри, тобто стає джерелом досвіду.

Інноваційність у освітньому процесі приводить до зміни взаємовідносин викладачів та студентів. Якщо у традиційному навчанні простежується підсистема «суб'єкт»-«об'єкт», у якій студенту відводиться пасивна та залежна роль, то при інноваційному навчанні студент перетворюється у важливий освітній суб'єкт, залучений до активної, творчої співпраці з викладачем, зацікавлений у здобутті глибоких і актуальних професійних знань. Зосередженість на суб'єкт-суб'єкту, діалогічну взаємодію вимагає реалізувати навчально-виховний процес через поєднання традиційних та інноваційних методів та форм навчання.

Проаналізуємо характерні ознаки деяких інтерактивних методів навчання, які в сучасній

науковій та навчально-методичній літературі вважаються інноваційними.

На ефективність впровадження інтерактивних технологій та інтерактивних методів навчання вказують у своїх працях вчені Т. Герге, І. Дівакова, О. Коструб, Г. Сазоненко, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Удовенко, В. Федорчук, Н. Софій, В. Кузьменко, В. Химинєв та ін.

Інтерактивним може бути названий метод, в якому той, хто навчається, є учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається. «Інтерактивні навчальні методи – це способи організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, які забезпечують оволодіння знаннями, формують певні навички практичної діяльності, у ході яких здійснюється діалогова взаємодія викладача й студентів, студентів зі студентами. Інтерактивні методи забезпечують співнавчання (колективне, кооперативне, навчання у співпраці), в якому і вчитель і учні є суб'єктами, де вчитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи студентів, що якнайбільше відповідає особистісно-орієнтованому підходу до навчання» [4, с. 5].

О. Пометун вважають інтерактивне навчання «моделлю, що передбачає сукупність часткових технологій, до яких належать інтерактивна технологія кооперативного навчання, технологія колективно-групового навчання, технологія ситуативного моделювання, технологія опрацювання дискусійних питань» [4, с. 11].

Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає, що організовується парна і групова робота здобувачів освіти. Інтерактивна технологія кооперативного навчання передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «робота в парах» («один проти одного», «один – вдвох – всі разом», «думати, працювати в парі, обмінятися думками»), «ротативні (змінювані) трійки», «два – чотири – всі разом», «карусель», «робота в малих групах», «синтез думок», «спільний проект», «коло ідей» (раунд робін, кругова система), «акваріум».

Технологія колективно-групового навчання передбачає одночасну спільну (фронтальну) роботу всієї групи здобувачів освіти і здійснюється через впровадження таких інтерактивних методів, як: «обговорення проблеми в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «навчаючи – учусь», аналіз ситуації (case-метод), «дерево рішень» та ін.

Технологія ситуативного моделювання, що передбачає модель навчання у грі, тобто побудову навчального процесу за допомогою включення здобувача освіти у гру (передусім ігрове моделювання явищ, що вивчаються). Використання гри в навчальному процесі завжди стикається з протиріччям: навчання є завжди процесом цілеспрямованим, а гра за своєю природою має невизначений результат (інтригу). Тому завдання викладача при застосуванні гри у навчанні полягає у підпорядкуванні гри визначеній дидактичній меті. Учням надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри. Здобувачі освіти самі обирають власну роль у грі, висувачи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій моделі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коректування і поради з розподілу ролей), тренер (підказки здобувачам освіти для прискорення проведення гри), головуючий, ведучий (організатор обговорення).

Технологія ситуативного моделювання передбачає розігрування ситуації за ролями та впровадження таких інтерактивних методів, як: «рольова гра», «програвання сценки», «драматизація».

Технологія опрацювання дискусійних питань використовує дискусію як важливий засіб пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі навчання. Технологія опрацювання дискусійних питань передбачає впровадження таких інтерактивних методів, як: «займи позицію», «дискусія», «дискусія у стилі телевізійного ток-шоу», «дебати».

Отже, сутність інноваційного навчання полягає у тому, що освітній процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії усіх здобувачів освіти. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють та здійснюють. Викладач в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасилітатор, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. Головними в процесі навчання є зв'язки між студентами, їхня взаємодія та співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні

беруть на себе спільну відповідальність за результати навчання. Інноваційне навчання передбачає використання інноваційних методів навчання.

Література

1. Великий глумачний словник сучасної української мови / уклад., голов. ред. В. Т. Бусел. Київ-Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с. 2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с. 3. Проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. URL: <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1415795124>. 4. Пометун О. І. Інтерактивні методики та система навчання. Київ : Шк. світ, 2007. 112 с.

Шанин П. С.,

магістрант факультету іноземних мов, КДПУ,

науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Зоренко І. С., КДПУ,

м. Кривий Ріг

ЛІНГВІСТИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито цілі гуманітаризації вищої освіти та особливості лінгвістичної підготовки як важливої складової гуманітаризації вищої педагогічної освіти. Автор наголошує, що гуманітаризація освіти передбачає наповнення і доповнення освітньої програми гуманітарним змістом, що припускає включення в навчальний процес циклу гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: гуманітаризація, підготовка, лінгвістична підготовка, заклад вищої освіти.

The article reveals the aims of the humanitarization of higher education as well as peculiarities of the linguistic training as an important component of the humanitarization of higher pedagogical education. The author emphasizes that the humanitarization of education counts on saturation and supplementation of the educational program with humanitarian content that admits inclusion of the humanities, in particular foreign languages, in the educational process cycle. Studying foreign languages provides mastering not only special knowledge and skills of speech but also understanding of the peculiarities of the national culture, statehood, social relations, norms of international and cultural communication.

Key words: humanitarization, training, linguistic training, institution of higher education.

В сучасних умовах гостро стає питання про формування культури спеціаліста, де поєднуються високий професіоналізм, інтелігентність, соціальна зрілість та творчість. Актуальність культурологічних аспектів всебічної підготовки сучасного спеціаліста визначається об'єктивними вимогами до якісних характеристик особистості та діяльності спеціаліста. У цьому контексті необхідно переосмислити зміст освіти і виховання спеціаліста, розробити та послідовно реалізувати гуманістичну та гуманітарну концепцію викладання.

Одним із засобів рішення проблеми формування гуманітарної культури у кожного випускника ЗВО є гуманітарна підготовка, яка дає майбутньому спеціалісту знання гуманітарних наук, стимулює розвиток спеціаліста як творчої особистості, формує мотивацію самоосвіти у гуманітарній сфері та потреби у безперервній освіті.

Мета статті – розкрити особливості лінгвістичної підготовки як важливої складової гуманітаризації вищої педагогічної освіти.

Наукові доробки Ю. Азарова, С. Архангельського, О. Вербицького, Б. Зени, П. Кандиловича, В. Лісовського, Є. Якуби та ін.

створили теоретичну та практичну базу для рішення актуальних проблем підвищення якості підготовки спеціаліста, гуманізації та гуманітаризації освіти.

На попередньому етапі процесу гуманітаризації вищої освіти існувало багато труднощів, які не вдавалось вирішувати якісно. Це стосується і іноземної мови як гуманітарної дисципліни. По-перше, дисципліна «Іноземна мова» не відображала у повній мірі гуманітарної проблематики підготовки сучасного спеціаліста. По-друге, була недосконалою організація заходів з іноземної мови у позанавчальний час. По-третє, викладачі іноземних мов не бачили можливість у повному обсязі використати потенціал дисципліни як форму гуманітарної підготовки.

На сучасному етапі гуманітаризації вищої педагогічної освіти спрямована на те, щоб зупинити процес дегуманізації людини, що особливо актуально в сфері педагогічної освіти.

Гуманітаризація вищої освіти – це відображення в освітньому процесі гуманістичних тенденцій розвитку суспільства, в умовах якого, людська особистість визнана найвищою цінністю, що є особливо актуальним в умовах сучасного техногенного розвитку людства.